

EESTI MAAÜLIKOOL
Põllumajandus-ja keskkonnainstituut

Merili Laul

**COVID-19 MÕJU JA TAGAJÄRJED TURISMIGA
SEOTUD ETTEVÕTETELE VÕRUMAA**

**THE IMPACT AND EFFECT OF COVID-19 FOR VÕRUMAA
TOURISM RELATED ENTREPRENEURS**

Magistritöö
Loodusturismi õppekava

Juhendaja: Lea Sudakova, *MSc*

Tartu 2021

Eesti Maaülikool Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Magistritöö lühikokkuvõte	
Autor: Merili Laul		Õppekava: Loodusturism	
Pealkiri: Covid-19 mõju ja tagajärjed turismiga seotud ettevõtetele Võrumaal			
Lehekülgi: 62	Jooniseid: 12	Tabeleid:	Lisasid: 8
Osakond / Õppetool: Põllumajandus- ja keskkonnainstituut			
Uurimisvaldkond: S196 Sotsiaalökonomika			
Juhendaja: Lea Sudakova, MSc			
Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu, 2021			
<p>Magistritöö eesmärk on hinnata, millised takistused ja väljakutsed on tekkinud seoses Covid-19 levikuga ja milliseid muutusi ettevõtjad on pidanud tegema.</p> <p>Intervjuudes käsitletavateks teemadeks olid tagasivaade 2019/2020.a külastatavuse numbritesse ja majandustulemustesse, tööhõive ja riiklike toetuste ning projektide ülevaade ja ettevõtetes läbi viidud uuendused/muudatused, edasised plaanid ja milliseid tagasilööke on esinenud pandeemia tingimustes.</p> <p>Andmete analüüsi tulemusena võin järeldada, et Võrumaa turismiga seotud ettevõtjad kogesid peamisi tagasilööke oma tegevustes 2020. aasta teise kvartali alguses kui kehtestati riiklikul tasandil eriolukord. Suveperiood oli uuringus osalenud ettevõtjatele külastatavuse mõttes oodatust parem. Võrumaa, eriti Setomaa oli siseturistide rohkusest üle koormatud. Lisaks toitlustuse ümberkujundamisele tekkis vajadus lisada juurde majutuskohi ning hakata rohkem keskenduma individuaalsemale lähenemisele.</p> <p>Uuringus osalenud Võrumaa ettevõtjad on võrdlemisi paindlikud ja uuendusmeelsed. Peamised muudatused, mis kriisi ajal tehti olid tehtud suurenenud külastatavuse voost tingituna, vajaduspõhiselt ja hõlmasid teenuste mahu suurendamist ning kättesaadavust. Ettevõtjate tegutsemine on olnud kiire, kuid ka vastavuses ettevõtete varasemate plaanidega. Kriisi tingimustes leiti aega uuendusteks mida varasemalt ei jõutud teha või külastusmahtude järsu suurenemise tõttu oldi sunnitud muudatused sisse viima planeeritust kiiremini.</p>			
Märksõnad: Kriisihaldus, pandeemia, Covid-19, turismiettevõtlus			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Abstract of Master´s Thesis	
Author: Merili Laul		Curriculum: Nature based tourism	
Title: The impact and effect of covid-19 for Võrumaa tourism related entrepreneurs			
Pages: 62	Figures: 12	Tables:	Appendixes: 8
Department / Chair: Institute of Agricultural and Environmental Sciences Research Field: S196 Social economy Supervisor: Lea Sudakova, MSc Place and date: Tartu, 2021			
<p>The purpose of this thesis is to evaluate what are the obstacles and challenges related with Covid-19 pandemic and what are the modifications what have been done by Võrumaa entrepreneurs.</p> <p>Analysis was created based on statistical figures given out by Statistics Estonia and Estonian unemployment Insurance fund about numerical changes in accommodation and changes in registered unemployment rate based on different measures and indications in comparison of 2019 and 2020. Topics covered in the interview were overall view about the changes in visitation compared years 2019 and 2020, coronavirus impact to financial results, employment topics together with financial support from government, modifications and changes done by entrepreneurs to ease up the situation and what are the future plans and negative impacts occurred due to pandemic.</p> <p>In result of analysis was found out that biggest impact for the Võrumaa entrepreneurs occurred in year 2020 quarter 2, mainly due to emergency restriction but in place by government to minimize the spread of covid-19.</p> <p>Võrumaa, especially Setomaa was overcrowded by domestic tourists.</p> <p>Entrepreneurs who participated the survey are flexible and innovative. The main changes that were implemented during the crisis were: need-based and improvement on the</p>			

availability and capacity of services. Entrepreneurs were acting fast, keeping in mind the previous company goals, for which they did not have sufficient time beforehand the crisis or were forced to implement the plans faster due to the increase of demand.

Keywords: Crisis management, pandemic, covid-19, tourism entrepreneurship

SISUKORD

SISSEJUHATUS	6
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE	8
1.1. Riskihaldus kriiside korral	8
1.2. Covid-19 pandeemia	10
1.3. Võrumaa, sh. Setomaa turismisihtkohana.....	15
1.4. Projektid ja riiklik tugi ettevõtjatele	18
2. MATERJAL JA METOODIKA.....	20
3. TULEMUSED	22
3.1. Intervjuud turismiga seotud ettevõtjatega Võrumaal.....	22
3.2. Intervjuu Võrumaal tegutsevate giididega	30
3.3. Tööhõive statistika Võrumaal perioodil 2019- 2021	31
3.4. Majutuse statistika Võrumaal perioodil 2019-2021.....	34
4. ARUTELU	37
KOKKUVÕTE	46
KASUTATUD KIRJANDUS	48
LISAD	51
Lisa 1. Seto Külavüü kaart	52
Lisa 2. Intervjuud turismiga seotud ettevõtjatega Võrumaal.....	53
Lisa 3. Intervjuu Setomaal tegutsevate giididega.....	54
Lisa 4. Võrumaa turismiga seotud ettevõtjate intervjuu analüüs	55
Lisa 5. Tööturu statistika Võrumaal perioodidel 01.02.2019 – 01.03.2021	59
Lisa 6. Võrumaal majutunud inimeste külastatavuse muutus reisieesmärgi järgi aastatel 2019 ja 2020.	60
Lisa 7. Vabade töökohtade muutus tegevusalade järgi perioodil 01.03.2019-01.03.2021	61
Lisa 8. Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta.....	62

SISSEJUHATUS

Käesolev töö on koostatud loodusturismi õppekava magistritööna. Teema valikul sai määravaks Covid-19 pandeemia järsk mõju turismile, ettevõtjate nähtavad pingutused kriisiga toimetulekuks ning laiemalt mõju kogu ühiskonna käitumisele ja senistele harjumustele.

Covid-19 on 21. sajandil kõige enam maailma toimimist mõjutanud nakkushaigus, mille levimise takistamiseks on riigid üle maailma olnud sunnitud võtma kasutusele äärmuslikke abinõusid.

Töös antakse põhjalik ülevaade ülemaailmse pandeemia levikust, kõige enam kannatada saanud riikidest ning valitsevast olukorrast Eestis. Toimetulek olukorraga on nõudnud suuremaid pingutusi ning loovust oma tegevuste ning toodete arendamisel. Kohanemine kriisiga on pannud proovile nii inimlikud võimed, vaimse tasakaalu kui ka uuendusmeelsuse.

Eesti äärealal asuva Võrumaa turismi olukord sõltub paljuski nii siseturismist kui ka Venemaalt saabuvatest turistidest. Covid-19 tõttu on piirid olnud pikalt suletud ning rahvusvahelise turismi osakaal on vähenenud või muutunud olematuks. Grupitegevused ning siseruumides toimuvad üritused on asendunud looduskesksema kogemuse pakkumise ning individuaalturismiga. Äärealadel tegutsevad maaturismi ettevõtted suudavad paremini, ülemaailmse pandeemia võtmes, toime tulla kui linna- ja massiturismi pakkujad.

Magistritöö eesmärk on hinnata, millised takistused ja väljakutsed on tekkinud seoses Covid-19 levikuga ja milliseid muutusi ettevõtjad on pidanud tegema.

Teoreetilises osas antakse ülevaade Covid-19 mõjust üldisemalt kogu maailma majanduse toimimisele ja vaadeldakse ettevõtete riskihalduse olemust ning riskiplaani vajalikkust kriisidega toime tulemiseks. Lisaks üldisemale Võrumaa käsitlemisele on uurimustöös vaadeldud Võrumaa olulise turismipärlit Setomaa kultuuri, ajalugu ning olemust.

Töö empiirilises osas on välja toodud kasutatud materjal ja metoodika andmete kogumiseks ja analüüsiks. Tulemuste peatükis on ülevaade uuringus osalenud giidide, ettevõtjate või ettevõtte esindaja vastustest mida täiendavad statistilised andmed tööhõive ning majutuse kohta perioodil 2019. a, mil polnud veel Covid-19 märke ning aastal 2020, kui Eesti oli oma

sügavaimas piirangute perioodis. Uurimustöö statistikaandmete analüüsi osas on vaadeldud perioode 01.03.2019 - 01.03.2020. a ja 01.03.2020 - 01.03.202. a.

Arutelu ja soovitude peatükis on toodud lisaks saadud tulemuste võrdlusele olemasolevate teoreetiliste materjalide ja sekundaarandmetega ka autori järeldused ja soovitused.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

1.1. Riskihaldus kriiside korral

Riskijuhtimine on planeeritud protsess, mille abil ettevõtted saavad end juhtida läbi otseselt nende igapäevategevust mõjutavatest kriisidest. Riskide all võib silmas pidada ekstreemseid loodusnähtusi, majanduskriise, muid ettevõtte tegevusest sõltumatuid katastroofe, nagu terrorism, lennu- ja laevaõnnetused ning haiguspuhanguid. Ajalugu on näidanud, et turism on kriisidest kergesti taastuv ning turismiga tegelevad ettevõtted ja turistid unustavad üsna kergelt ning aja möödudes erinevad valitsenud kriisisituatsioonid (Yacoub, El Hajjar 2021).

Riskidega toimetulek ja riskijuhtimine on oluline etapp ettevõtte arengust ning ellujäämisest. Tekkinud olukorrad tuleks ettevõtte kasuks pöörata ning neile vastu astuda, et tagada ettevõtte püsima jäämine (Nurk 2018).

Tänapäevased ennustused ülemaailmse pandeemia leviku ja mõju kohta on tehtud aastal 1918 levinud Hispaania gripi ja selle mõjude põhjal maailma majandusele. Selle viiruse leviku tõttu kaotas oma elu enam kui 40 miljonit inimest üle maailma. Viirused kulgevad inimestel erinevalt ja tihti lõppevad need fataalselt. Lähtudes eespoolnimetatud surmajuhtumite arvust, on arvatavaks USA majanduskahjuks ennustatud, tänapäevase võimaliku viirusepuhangu raames, Maailma panga andmetel enam kui 166 miljardit dollarit ehk 1,5% sisemajanduse koguproduktist (*SKP*) (T.A. Garrett 2008).

Eespoolmainitud 2008. aastal tehtud prognoosid võrdluses tegelikkusega on siiski erinevad. Covid-19 pandeemia mõju mai 2021 seisuga on juba enam kui 3,94 triljonit USA dollarit, millest USA arvatav *SKP* langus on 2,4%. Globaalselt on arvatavaks turismi kogukahjumiks 810,7 miljardit (Statista...2021).

Suuremaid erinevaid haiguspuhanguid on ülemaailmselt viimase sajandi jooksul kogetud keskmiselt 7-8 korda, mistõttu on oluline valmistuda ka järgnevateks puhanguteks lisaks Covid-19 levikule, et hajutada ning vähendada võimalike uute haiguspuhangutega kaasnevaid riske. Ülemaailmselt on koroonaviiruse levikule reageeritud riigiti väga erinevalt

ja valdavalt on see toimunud hoolimatult, läbi hirmu ning laiemat pilti vaatlemata, mõjutades oluliselt kogu maailma majanduse toimimist (Van Bergeijk 2021).

2019. aastal alguse saanud pandeemiast on mõjutatud erineva profiiliga ettevõtted hoolimata nende tegevusalast. Tänu kiirele reageerimisele ja ettevõtte tegevuse ümber kujundamisele on nii mõnedki ettevõtted juba taastumas või taastunud ning jätkavad oma tegevust. Näiteks Hiina ettevõtte Master Kong hakkas viiruse leviku alguses koheselt keskenduma tarneahela muutmisele ning tavapärase jaekaubanduse asemel fokuseeriti kiirelt ümber e-kaubanduse ja väiksemate poodide tarneahela ülesse ehitamisele (Obrenovic, Du jt 2020).

Ootamatu Covid-19 viiruse levik on pannud proovile ning toonud välja turismi haavatavuse ning kitsaskohad, tuues valulikult esile kriisijuhtimise ning kriisiplaani vajalikkuse ettevõtetes (Zhang, Xie jt 2020). Covid-19 pandeemia on näidanud, et globaalselt on valdavaks probleemiks uuringute puudumine ning vajalik teave turismiga tegutsevatele ettevõtetele, kuidas tulla toime, reguleerida ja hallata suuremaid kriise ettevõtte siseselt (Yacoub, El Hajjar 2021).

2020. aastal Goldman Sachsi poolt tehtud uuringus küsitleti 10 000 väikeettevõtjat saamaks aru Covid-19 mõjust nende ärile. 96% uuringus osalejaid töid välja, et pandeemia on nende tegevust oluliselt mõjutanud (Liguori, Pittz 2020).

Kriisijuhtimise plaan on oluline osa turismist ja teenuse pakkumise paremaks muutmisest. Kirjalik plaan näitab ettevõtte juhtkonna valmidust ja võimekust võtta vastutust erinevates olukordades. Korrektselt koordineeritud tegutsemisjuhised juhtkonna poolt kriisiolukorras käitumiseks, leiavad enamasti kasutust ka töötajaskonna hulgas (Rittichainuwa 2013).

Erinevad uuringud on näidanud, et turismi kahjud peale kriise ei ole olnud jäädavad vaid tavapärase tegutsemiseviisi taastub üsna kiiresti peale olukorra möödumist (Farmaki 2021). Lisaks kriisi haldamisele on oluline teadvustada teenindussektoris tegutsevate töötajate ohutuskäitumist, ning neid regulaarselt kursis hoida kriisi ulatusest ja mõjudest, et hoida teenuste pakkumist võimalikult turvalisel tasemel nii turistidele kui ka töötajaile endile. On selgunud, et mida vähem töötajaskond tunneb otsest ohtu või mida madalam ja vähem kontsentreeritum on kollektiivi ohutusalase tegevuse koordineerimise tase, seda suurem on töötajate riskikäitumine pandeemia tingimustes (Zhang, Xie jt 2020).

Paljud riskihaldamise juurutamiskatseid on liiga üldised ja nende juurutamise asemel võib tekkida olukord, kus tegeletakse vaid plaani koostamisega ja selle tegeliku juurutamiseni ettevõttes ei jõuta. Sellistel juhtudel on tavapäraselt riskihaldusega seotud ülesanded jagatud organisatsioonis liiga laiali ja puudub juhtkonna tugi (Deloach 2016).

Hea turismi kriisi ja katastroofi plaan ei saa sisaldada endas sõltuvust riigi toele. Valitsus ei tohiks ettevõtteid liigselt rahasüstidega toetada vaid selle asemel aidata neil tulla rahuldaval moel toime kriisiolukorraga, selleks, et ettevõtte saaks situatsiooni möödudes edasi tegutseda. Edukas plaan peaks endas sisaldama kolme olulist komponenti, milleks on turvalisus ja inimeste ning ettevõtte taastumine. Lisaks eespoolnimetatule on eduka taastumise aluseks kriisisituatsioonis kõige prioriteetsematele teemadele keskendumine ja isegi, kui tegutsemine aitab vaid kahjusid minimeerida, on see parem kui mitte tegutsemine (Yeh 2020).

1.2. Covid-19 pandeemia

2019. aasta lõpus hakkasid ülemaailmselt levima kuuldused uudse, Hiina kalaturult, alguse saanud hingamisteid kahjustava viiruse kohta.

Alates 2019. a detsembrist levima hakanud Covid-19 on piisknakkuse ning otsekontakti teel leviv haigus, mis on uus koroonaviiruse tüvi, sarnanedes geneetiliselt samasse perekonda kuuluva SARS-CoV-2-ga. Haiguse riskirühma kuuluvad kaasuvate haigustega inimesed ning vanemaealine rahvastik. Peamisteks Covid-19 sümptomiteks on köha, palavik, maitse- ja/või lõhnataju muutus või kadumine, kõhulahtisus, kurguvalu, nõrkus, väsimus ning lihasevalu. Ühtlasi võib Covid-19 mööduda kas väga kergete tunnustega või täiesti asümptomaatilisel. Raskemate juhtumite puhul võib eespool nimetatud sümptomitele lisanduda veel sepsis ja/või raske kopsuinfektsioon (Euroopa vaksineerimise...2020). Viimastel juhtudel patsientide seisund võib halveneda väga kiiresti. Uuringud on välja selgitanud, et viiruse madalam vastuvõtlikkus on lastel alla 14 eluaasta. Ühendkuningriigis aastal 2020 läbi viidud uuringust selgus, et 12-16 aastastel noorukitel on suur roll viiruse perekonda levitamisel, isegi kui noored on asümptomaatilised (European centre..2020).

Covid-19 kronoloogia maailmas oli järgmine:

30.12.2019. a Leidis ametlikku kinnitust, avalikkusele lekkinud dokumendis esitletud info, et Hiina Rahvavabariigi linna Wuhan kalaturult on levima hakanud senitundmatu kopsupõletik. Kummalise kuluga kopsupõletiku juhtumeid oli selleks ajaks neli.

01.01.2020. a andis Maailma Terviseorganisatsioon (*World Health Organisation, WHO*) juhised riiklikele ja regionaalsetele esindustele, jälgimaks 2017. aastal väljaantud Intsidendide haldamise juhendit.

03.01.2020. a andis Hiina valitsus *WHO*-le ametliku teate Wuhanis aset leidnud seninägematu kopsupõletiku kohta (*WHO, Timeline...2020*).

09.01.2020.a andis *WHO* välja ametliku avalduse Hiina Rahvavabariigis asetleidnud uue koroonaviiruse juhtumi kohta. Ametlikus avalduses oli välistatud laboratoorselt tõestatud fakt, et viirus võiks sisaldada *SARSi*, *MERSi*, gripi, linnugripi ja adenoviiruse patogeene.

Selleks ajaks oli selgunud, et levima hakanud koroonaviirus kuulub koroonaviiruste perekonda, mis tavapäraselt põhjustavad erinevaid haigusnähte, mis võivad sarnaneda tavalisele külmetusele. Avalduses toodi välja ka, et viimased suuremad koroonaviiruse puhangud olid 2002. aastal *SARS* ja 2012. aastal levinud *MERS* (*WHO China...2020*).

10.01.2020. a registreeriti Hiinas esimene koroonasurm (*WHO, Timeline...2020*).

14.01.2020. a tegi *WHO* esimese pressikonverentsi Hiinas levima hakanud koroonaviiruse kohta. Selleks ajaks oli Hiina rahvavabariigis kinnitatud 41 positiivset juhtumit ja oli alust arvata, et hingamisteede vaevusi tekitav viirus levib, erinevalt esialgsele informatsioonile ka inimeselt inimesele (*Novel...WHO, 2020*).

23.01.2020. a oli registreeritud juhtumite arv 581. Sealhulgas on registreeritud esimene juhtum väljaspool Aasiat – Ameerika Ühendriikides (*Timeline...WHO 2020*).

25.01.2020. a jõudis koroonaviirus Euroopasse. Esimesed kolm juhtumit registreeriti Prantsusmaal (*WHO Europe...2020*).

29.01.2020. a jõudis koroonaviirus Araabia Ühendemiraatidesse. Nakatunud neljaliikmeline perekond Wuhan linnast Hiina Rahvavabariigist reisis emiraatidesse jaanuaris. Kuu lõpuks

andsid nad positiivse testi ning nad hospitaliseeriti. Kaks nakatunut olid asümptomaatilised (WHO Eastern Mediterranean...2020).

11.02.2020. a andis *WHO* välja pressiteate, et ülemaailmselt leviv koroonaviirus sai endale nimeks Covid-19 (Timeline...WHO 2020).

14.02.2020. a andis *WHO* välja „Võtmesoovitused massikogunemiste planeerimiseks Covid-19 puhangu kontekstis“. Dokument alapealkirjaga „ajutised juhised“ sisaldas endas lühiülevaadet Covid-19 haigusnähtudest ning juhiseid, kuidas ja mis viisil planeerida suuremaid rahvakogunemisi haiguspuhangu ajal (Key planning...,WHO 2020).

21.02.2020. a esines *WHO* peadirektor Dr T. Adhanom Ghebreyesus meedia infotunnil avakõnega. Kõnes toodi välja, et väljaspool Hiina Rahvavabariiki on registreeritud juhtumeid esinenud kahekümne kuues erinevas riigis 1152 korda. Nendest 8 juhtumit on lõppenud surmaga (WHO director..., WHO 2020).

27.02.2020. a registreeriti Eestis esimene Covid-19 juhtum.

14.12.2020. a vaktsineeriti esimene inimene maailmas Covid-19 vastase vaktsiiniga. Vaktsineerituks osutus Ameerika ühendriikides elav meditsiinitöötaja Sandra Lindsey (The New York Times...2020).

18.04.2021. a - maailmas on registreeritud 140 miljonit Covid-19 juhtumit, millest 30,01milj. juhtumit on lõppenud surmaga (Worldometer...2020).

Eesti Covid-19 kronoloogia oli järgmine:

27.02.2020. a registreeriti Eestis esimene Covid-19 juhtum. Nakatunuks osutus Iraani päritolu Eesti alaline elanik (Terviseamet...2020).

12.03.2020. a on Eestis registreeritud haigestunute arv 16. Senised nakatumised ei olnud riigisisised vaid nakatumised olid toimunud peamiselt riskipiirkondades reisides. Tervisesüsteem tõsteti valmisoleku tasemele nr 1. Valitsuses moodustati koroonaviirusest tingitud olukorra lahendamiseks tegelev valitsuskomisjon. Komisjoni liikmeteks said kaheksa ministrit ja riigisekretär ning komisjoni juht on peaminister. Valitsus otsustas kasutusele võtta meetmed viiruse leviku tõkestamiseks. Sinna hulka kuulus kruiisilaevade vastuvõtmise edasilükkamine kuni 01.05.2020. a ning kohustus kooskõlastada

terviseametiga üritusi mille osalejate arv on enam kui 100 (Eestisse sisenemisel...Kriis.ee 2020).

Päeva lõpuks kuulutas Eesti Vabariigi valitsus alates 13.03.2020. a välja eriolukorra kuni 01.05.2020. a Eriolukorraga kaasnevate piirangute hulka kuulus kõikide avalike kogunemiste keeld, koolide distantsõppele suunamine alates 16.03.2020. a peatati huvihariduse andmine sealhulgas kohaldati suuremad piirangud ka laevaliiklusele ning piiriületusele. Piiriületuspunktides kohaldati sanitaarkontroll haigussümptomite tuvastamiseks, peatati kruiiside müük Tallinnast Stockholmi ning riiki sisenemisel kohustatakse kõiki saabunuid täitma ankeete nende edasise viibimise kohta Eestis. Kõik riiki sisenejad pidid täitma eneseisolatsiooni nõuet (Valitsus kuulutas...Kriis.ee 2020).

14.03.2020. a on Eestis kinnitatud 79 Covid-19 juhtumit (WHO Covid-19 statistika...2020).

15.03.2020. a taastas vabariigi valitsus ajutiselt piirikontrolli alates 17.03.2020. a Riiki said siseneda vaid Eesti Vabariigi kodanikud, elamisloaga isikud ning välisriigi kodanikud, kelle lähisugulane elab Eestis (Valitsus kinnitas...Kriis.ee 2020).

27.03.2020. a lepiti kokku täiendavad meetmed viiruse tõkestamiseks. Alates 27.03.2020. a suleti osalises mahus kaubanduskeskused. Avatuks võisid jääda näiteks apteegid, toidupood ning pangakontorid. Toitlustuskohad ja baarid pidid olema suletud alates 22.00. Peale seda kellaaega oli lubatud vaid kaasamüük ja kojuvedu. Kaubanduskeskustes asuvad toitlustuskohad võisid tegeleda ainult kaasamüügi ja kojuveoga (Valitsuse kriisilehekülj...2020). Eestis oli tuvastatud 538 Covid-19 juhtumit (WHO Covid-19 statistika...2020).

02.04.2020. a kinnitas valitsus lisaelarve seaduse. Ettevõtete toetamiseks eraldati lisavahendeid 300 miljoni euro väärtuses (Valitsus andis...Kriis.ee 2020).

27.04.2020. a võttis valitsus vastu otsuse, et perioodil mai 2020. a kuni juuni 2020. a ei tohi korraldada avalikke üritusi (Avalikke üritusi ...Kriis.ee 2020).

16.05.2020. a võttis valitsus vastu otsuse, lõpetada eriolukord alates 17.05.2020. a keskööl. Kehtima jäi 2+2 reegel (Eriteade...Kriis.ee 2020).

21.05.2020. a pikendati töötasu hüvitise meedet kuni juuni 2020. a lõpuni. Lisaks otsustas valitsus eraldada tööturuteenuste- ja toetuste sihtkapitali täiendavalt veel 147,9 miljonit eurot (Valitsus suunas..., Kriis.ee 2020).

09.07.2020. a võttis Vabariigi Valitsus vastu otsuse, et avalikel üritustel võib edaspidi osaleda kuni 2000 inimest. Siseruumide piirang on 1500 inimest (Valitsus lubab...Kriis.ee 2020).

03.09.2020. a otsustas valitsus laiendada kultuuritoetuste meedet Covid-19-ga seotud kriisi leevendamiseks (Valitsus suunas...Kriis.ee 2020).

08.10.2020. a kiitis valitsus heaks 5,8 miljoni euro suuruse toetuse jagamise Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) ja Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi abil turismisektorile. Toetuse suurus võib jääda vahemiku 2000...60000 eurot (Valitsus otsustas...Kriis.ee 2020).

26.02.2021. a kehtestas Vabariigi valitsus riigis taaskord rangemad piirangud (Valitsus kehtestas...Kriis.ee 2020).

Covid-19 pandeemia eelsel ajal 2020. aasta alguses hinnati globaalset reisirahalist väärtust 700 miljardile Ameerika dollarile. Ühinenud rahvaste organisatsiooni (ÜRO) hinnangul võis arvestuslik rahvusvaheliste turistide arvu langus aastal 2020. a, võrreldes aastaga 2019 olla 20...30%. Maailma Reisi- ja Turisminõukogu hinnangul kaotas aastal 2020 turismisektoris oma töö 62 miljonit inimest. Ülemaailmne SKP langus hinnatakse olevat 49,1% võrreldes aastaga 2019. Turismis ja reisisektori hinnanguline SKP osakaal globaalsel tasandil oli aastal 2019 10,4%, mis langes aastal 2020 5,5% (Maailma turismiorganisatsioon...2020).

Kariibi mere piirkonnas ja Ladina-Ameerikas on turismi osakaal SKP-st märkimisväärselt suur. Kariibi mere piirkonnas on see 11% ja Ladina-Ameerikas 4%. Sellised SKP numbrid on aastast 2019. Alates 2020. a aprillikuust jäi kogu eespoolmainitud turismisihtkohtade turism seisma. Need SKP numbrid kajastavad vaid otseselt turismiga seotud tegevust ega hõlma endas turismist sõltuvaid alasid. Tööhõive perspektiivis oli aastal 2019 Kariibi mere piirkonnas turismiga seotud aladel hõivatud 17% töötajaskonnast ning Ladina-Ameerikas 4% töötajaskonnast. Covid-19 pandeemia alguses toimus hüppeline langus turismisektori hõivatuses. Suurima löögi sai Kariibi mere piirkonnas kruiisilaevade liiklus. Kui veel kuni aastani 2018 oli selle turismisvormi osakaal kasvamas keskmiselt 7,8% aastas, siis märtsis 2020. a oli kruiisiturismi osakaal muutunud peaaegu olematuks. Samasugune langus toimus ka Mehhikos. Aprilliks 2020. a oli turism, võrreldes aastaga 2019, langenud enam kui 91%.

Brasiilias hakkas turismi osakaal langema alates 2020. a märtsi keskpaigast; aprilliks oli langus juba 96%.

Mitmed riigid Kariibi mere piirkonnas, nagu Jamaica ning Antigua ja Barbuda, avanesid turistidele uuesti 2020. a suvel. Siiski olid riiklikul tasandil kehtestatud erinevad nõuded riiki saabuvatele inimestele. Enamik Kariibi mere piirkonna riikidest nõudsid riiki saabujatelt negatiivset COVID-19 testi ning neile teostatakse riiki saabumisel meditsiiniline läbivaatus. Paljud eespool mainitud riigid on võtnud kasutusele erinevad meetmed, et leevendada pandeemia tagajärgi turismile ning toetavad sektorit olukorrast taastumisel. Dominikaani vabariik, Mehhiko ning El Salvador on ühe abinõuna tasustatult kõrvaldanud tööst üle 60 aastased, rasedad ning muudel tervislikel põhjustel riskirühma kuuluvad töötajad. Argentiinas ja Kolumbias on turismiettevõtete toetamiseks abinõuna kasutusele võetud tööjõumaksudest või käibemaksust vabastamise (Mulder, coord...2020).

Samalaadsed trendid on ka meie naabritel Soomes. Alates 2020. a märtsikuust läks Soome majutusteenuse pakkumine tugevasse langustrendi, saavutades aprilliks 2020. a 86% languse, võrreldes 2020. a veebruari näitajaga (Sooma Stat...2021). Kuigi 2020. a suvel hakkas Soomes üldine turism kasvama, on Soome valitsuse hinnangul 2020. a septembri seisuga kogu turismi rahalise tulu langus ligi 40% (Sooma valitsus...2020). Mais 2020. a identifitseeris Maailma Turismiorganisatsioon neli erinevat reisipiirangute kategooriat 217 erinevas riigis. Kategooriatesse kuulus riigipiiride osaline või täielik sulgemine, sihtkohtadega seotud reisipiirangud, lendude peatamine ning erinevad piirangud mis võivad endas kätkeada karantiini, eneseisolatsiooni või tervisetõendi esitamise vajadust saabumisel ning riigist lahkumisel (Villacé-Molinero, Fernandez-Muñoz jt. 2021).

1.3. Võrumaa, sh. Setomaa turismisihthohana

Võrumaa on tuntud Eesti kõige mägisemate pinnavormide poolest. Üheks suurimaks ja omanäolisemaks turismiobjektiks võib nimetada Eesti kõige kõrgemat tippu merepinnast, milleks on Suur Munamägi kõrgusega 318 meetrit. Võrumaal on ette näidata arvukalt turismimagneteid alustades Setomaa, Suure Munamäe ning Rõuge pesatorni ja Vastselliina linnusenähtuse välja (Arold, Eesti Loodus 1995).

Setomaa on piirkond, mis jääb silma oma erilise kultuuripärandi ja traditsioonidega. Täna­sel päeval mängib Setomaa olulist rolli Võrumaa turismielus. Aastal 2012. a alustati MTÜ Setomaa Turismi, Seto Instituudi ja Obinitsa Seto Muuseumitarõga koostöös Setomaa giidide koolitusprogrammi korraldamist. Programmi rahastasid MTÜ Setomaa Turism, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA) ning MTÜ Piiriveere Liider (Maaleht 2012).

Seto märkimisväärse kultuuri lahutamatu osa on arhitektuur, Seto leelo ehk laulutraditsioon, Seto käsitöö, rahvariided ja ehted ning traditsiooniline Seto köök. Seto arhitektuuris joonistuvad peamiselt välja suletud talude kompleksid, mis kujutavad endas hoonete paiknemist suletud ringina ümber õue. Setomaa külad on kuni tänaseni peamiselt väikesed sumbkülad, mida iseloomustab talude tihedalt koos paiknemine (Raudoja, MTÜ vanamaja 2014).

Seto leelo ehk Seto laulutraditsioon on iidne lauluvorm, mida on Setode poolt enam kui tuhat aastat edasi kantud. Aastal 2009 lisati Seto leelo Ühinenud Rahvaste Hariduse, teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Orgnization, UNESCO*) vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. Seto leelo kujutab endast eeslaulja lauldud sõnade mitmehäälset järele laulmist ja seda lauluvormi esitavad ning kannavad edasi ja esitavad peamiselt naised. Seto leelot võib kuulda kõikidel traditsioonilistel Seto üritustel ning soovi korral saavad elamuse osaliseks ka turistid (Raagmaa, Masso jt. 2013, muudetud 2020).

Ka Seto rahvarõivad ja ehted on märkimisväärne vaatamisväärsus. Ajas on toimunud Seto rahvariides küll mõningad muutused, millest peamised toimusid 19. sajandil nii lõigete kui ka värvuse poolest, kuid põhiolemuselt on see siiski sarnane algsele. Rahvarõivaste kandmine on seotud kindla reeglistikuga ja ajalooliselt näitas ära kandja staatuse, vanuse ning jutustas lugusid kandja eluviisidest. Uhket rahvariiderüüd hakkas alates 19. sajandist abielunaistel ehtima hõbedast sõlg rinnal. Tänapäeval võib Seto rahvariides inimesi kohata Seto traditsioonilistel üritustel ning pidudel (Sarv jt. 2013).

Seto toidukultuuril on slaavi mõjutusi ning sarnane oma olemuselt Soome-ugri rahvaste ning Vana Setomaa piirides elavate venelaste toidukultuuriga. Seto toidud on tuntud oma kodususe, hooajalisuse ning lihtsuse poolest. Traditsioonilises köögis on esindatud veel tänapäevalgi tangupuder, kuivataud särg, sõir ja muud kohalikud hõrgutised.

Seto toidukultuuri säilitamiseks on korraldatud erinevaid kursuseid ja õppepäevi, avaldatud raamatuid ning viidud läbi õpitube. Samuti populariseeritakse Seto toitu ka Seto Kuningriigi päevade raames toimuva Seto jookide ja toitade võistluse läbi. Seto toite on tutvustatud ka erinevatel laatadel ja messidel ka väljaspool Setomaad (Sarv jt.2014).

Aastal 2003 asutati Setomaal MTÜ Veekeskuse arendusselts, mis muudeti aastal 2006 ümber MTÜ Setomaa Turismiks. Mittetulundusühingusse kuulub 44 liiget ning see koondab endas erineva profiiliga ettevõtteid, millest ca 95% asuvad Setomaal. MTÜ põhieesmärgiks on turismiettevõtluse arendamine ning turismiga seotud ettevõtete ühendamine Setomaal. MTÜ Setomaa Turismi haldusalasse kuulub turismiinfopunkt Värskas koos postipunktiga ning see osaleb erinevates turismi edendamist soodustavates projektides ja peab üleval veebilehekülge www.visitsetomaa.ee. Visitsetomaa veebilehele lehele on koondatud kõik vajalik informatsioon mis on turistidele ja huvilistele vajalik Setomaa piirkonna külastamise planeerimiseks ning veebilehel on üleval ka Setomaa sündmuste kalender, kohalike ettevõtjate kontaktid ja info Setomaa olemuse kohta. Lisaks eespoolnimetatule on veebilehel kajastatud veel Seto Külavüüd. Seto Külavüü on peamine Setomaa turismimarsruut. Ettevõtmine sai alguse aastal 2014, mil pandi ülesse Külavüüd tutvustavad infotahvlid. Seto külavüü hõlmab endas Setomaal olevaid objekte mida piirkonna külastajad saavad läbida nii iseseisvalt Külavüü kaardi abil (vt. lisa 1) või läbida marsruuti koos Setomaa atesteeritud giidiga.

1.4. Projektid ja riiklik tugi ettevõtjatele

Covid-19 ajal on Eesti Vabariigi valitsus kinnitanud ettevõtetele erinevaid toetusmeetmeid. Sealhulgas ka turismi- ning kaubandusettevõtetele. 2020. a kevadel eraldas riik turismiettevõtjatele 25 miljonit eurot. Toetust sai taotleda ühekordselt ja selle suurus jäi vahemiku 2000...60 000 eurot. Toetuse taotlemine oli võimalik vaid ühekordselt ning toetuse suurus oli otseselt mõjutatud ettevõtte poolt tasutud tööjõumaksudest, käibekaotusest, tegevusvaldkonnast ning suurusest. Samaaegselt sai taotleda „Turismiettevõtete ärimudelite rakendamise väikeprojektide toetust“. Toetuse sihtgrupiks olid sihtkohtade arendusorganisatsioonid, turismiteenuse pakkujad ning turismivaldkonna erialaliidud. Erinevaid toetusvoore nii turismiettevõtjatele kui ka kaubandusettevõtjatele ning muudele aladele on avatud alates 2020. a kevadest jooksvalt (EAS...2021).

Lisaks eespoolnimetatule on ettevõtjatel töötukassast võimalus taotleda palgatoetust juhul, kui ettevõtte tegevus on Covid-19 levikust märkimisväärselt mõjutatud. Toetuse saamine oleneb mitmetest erinevatest aspektidest ning toetuse saamiseks on vaja täita erinevad kriteeriumid (Eesti töötukassa...2021).

21. juunil 2020.a ametlikult avatud Kagu-Eesti kaugtöövõrgustik reklaamlausega “Kupland – Spetsiaalselt kaugtööks disainitud maa” on ettevõtmine, mis ühendab Kagu-Eesti kaugtöövõrgustiku Põlva-, Võru- ja Valgamaal. Esmajärjekorras liitus koostöövõrgustikuga 16 erinevat ettevõtet, sealhulgas Võrumaalt seitse ettevõtet. 2021.a aprillikuu seisuga on liitunud võrgustikuga 24 ettevõtet, millest 11 asuvad Võrumaal (Kupland...2021).

Loodud kaugtöö võrgustiku abil populariseeritakse kaugtöötamise võimalust. Kuplandi esmase idee väljamõtlejaks oli toonane Tsentri puidutöötlemise ja mööblitootmise kompetentsikeskuse juht K. Kaarna. Kuni aastani 2019 oli kohalikul tasandil idee olnud rohkem mõtte kui teostusepõhine. 2019. aastal toimus Kagu-Eestis välitööde nädal, mille osavõtjateks olid erinevate ministeeriumite esindajad. Samaaegselt toimusid ka mini-loometalgud, mille raames vaadeldi erinevate piirkondade riiklikult rahastatud projekte ning ühtlasi tõstatati ka kaugtöö soodustamise idee. Samal aastal alustati Kagu-Eesti mainekava koostamisega. Selle raames märgiti ära vastutusalad maakonniti järgnevalt: Põlvamaa – kaugtöö, Valgamaa – välisinvesteeringute suund ning Võrumaa – puhketurism. Eespool nimetatud ettevõtmine on saanud rahandusministeeriumilt rahastuse sihtfinantseerigu näol. 2020.a aasta alguses valiti SA Põlvamaa arenduskeskuse ridadesse Kagu-Eesti

kaugtöökeskuse projektijuht L.Elm. Kaugtöö keskuse peamiseks arengusuunaks on hetkel *branding* ning liikmete ja inimeste harimine kaugtööd puudutavas temaatikas. Selle tarbeks on Kuplandi kodulehel üleval rubriik „kasulikku“, mille all koondatakse kokku Kaugtöö uudiskirjad, kus jagatakse nippe kaugtööd edukaks hakkama saamiseks ning kajastatakse Kuplandi puudutavaid uudiseid. 18.01.2021. a anti välja SA Põlvamaa Arenduskeskuse poolt pressiteade, mis kajastas Kuplandi esimese tegevus-poolaasta tulemusi (Elm 2021).

Koostatud kaugtöö statistika põhjal oli perioodil juuli-detsember 2020. a kaugtöö võrgustikuga liitunud ettevõtete kaugtöö teenust kasutanud 1400 inimest. Sealhulgas on pressiteates välja toodud, et oodatud külastajate arv erines tegelikkusest enam kui viis korda. Enam kui nädalast kaugtöö viibimise perioodi kasutas 16 inimest ning rohkem kui ühe päevast kaugtöö perioodi kasutas 265 inimest (Kupland...2021). Kuplandi projekti rahastus tuleb rahandusministeeriumi sihtfinantseeringust ja võrgustikuga liitumine ettevõtjatele on tasuta.

2. MATERJAL JA METOODIKA

Uurimustöös on analüüsitud tööturu muutusi nii Covid-19 eelsel aastal ning viiruse leviku esimesel aastal. Uurimustöö raames on läbi viidud sekundaarandmete analüüs, võttes aluseks Eesti Statistikaameti ja Töötukassa poolt koostatud statistilisi näitajaid. Analüüsimiseks on kasutatud Töötukassa avalikke statistilisi andmeid tööhõive muutuste kohta vaadeldavas piirkonnas. Lisaks on vaatluse alla võetud Statistikaameti poolt välja antud majutuse statistika Võrumaal perioodil 2019. a ja 2020. a. Empiirilises uuringus on kasutatud kvalitatiivset meetodit – poolstruktureeritud intervjuud Võrumaa turismiga seotud ettevõtjatega ning turismiasjalistega, selgitamaks välja peamisi Covid-19 mõjusid ja tagajärgi ettevõtete tegevusele ja majanduslikule olukorrale. Intervjuud ettevõtjate, giidide ja turismiasjalistega on läbi viidud perioodil 2021. a veebruar kuni 2021. a aprill. Intervjuud viidi läbi telefoni teel, eelnevalt kokku leppimata ja nende pikkused varieerusid 18 minutist 90 minutini. Intervjuu pikkuse määras peamiselt intervjuueeritava kogemus ja käsitletud teemade päevakohasus vaadeldavas ettevõttes ning seotuses erinevate ettevõtmistega uuritavas piirkonnas. Intervjuude vastused protokolliti intervjuu toimumise ajal kirjalikult, märksõnade abil, *Ms Wordi* dokumenti

Intervjuueeritavate giidide kontaktid on leitud MTÜ Setomaa turismi kodulehelt. Intervjuu giididega on läbi viidud telefonitsi ja keskmiseks intervjuu pikkuseks oli 20...30 minutit. Intervjuude analüüsil on intervjuueeritud liigitatud ja kodeeritud järgnevalt:

- 2 Setomaa turismiasjalist (TA)
- 8 Setomaa ettevõtjat (SE)
- 6 Setomaal tegutsevat giidi (SG)
- 5 Võrumaa ettevõtjat väljaspool Setomaad (VS)

Esmalt kaardistati intervjuu tarbeks Võrumaal tegutsevate turismist sõltuvate ettevõtjate tegevusalad ning paiknemine Võrumaa erinevates piirkondades. Esialgseks keskpunktis kaardistamisel oli Setomaa, kui enim meedias kajastust saav turismipiirkond Võrumaal. Sihipärase valimi meetodil valiti välja 18 turismiasjalist. Sihipärase valimi kasutamise eesmärgiks oli leida võimalikult sobiva profiiliga küsitletavad. Intervjuusse kaasati ka

ettevõtted, kelle tegevus on hiljuti meediakajastuses välja paistnud. Telefoniintervjuudega alustati 2021. a jaanuaris.

Intervjuude tegemise käigus lisandus lumepallivalimi abil intervjuueeritavate soovitude põhjal veel 6 turismiasjalist, kellega viidi läbi intervjuud. Kokku viidi läbi 13 intervjuud turismiettevõtjatega, 6 intervjuud Setomaal tegutsevate giididega ning kaks intervjuud turismiga väga lähedalt seotud isikutega. Kahel ($n=2$) juhul ei õnnestunud uurimustöö valimisse sattunud intervjuueeritavatega sobivat aega leida.

Ettevõtjad jagunesid tegevusalade alusel järgnevalt: 5 majutusteenuse pakkujat, 1 reisiteenuse vahendaja, 3 toidlustuse või mõne muu toiduga seotud teenuse pakkujat, 2 elamusteenuse pakkujat ning 2 käsitöö kaupade tootmisega ja müümisega tegelevat teenusepakkujat. Intervjuude ajal kogutud informatsioon on anonüümne ning intervjuu vastused ei ole analüüsis isikustatud.

Eespool mainitud meetod on sobiv viis teemakäsitlemiseks, jättes vajadusel ruumi küsimuste muutmiseks või ära jätmiseks ning täpsustavate küsimuste küsimiseks. Lisades on toodud intervjuus käsitletud teemad Võrumaa ettevõtjatega (vt. lisa 2) ja giididega (vt. lisa 3).

Paremaks analüüsimiseks tehti intervjuu protokollide põhjal *MS Exceli* tabel, kuhu on kantud ettevõtjate liigitus kodeerimise alusel (SE, VS, SG), ettevõtte peamine tegevusala, intervjuus käsitletud küsimused ning vastused märksõnade kaupa (vt. lisa 4).

3. TULEMUSED

3.1. Intervjuud turismiga seotud ettevõtjatega Võrumaal

Uurimustöö raames läbi viidud intervjuude tulemused Võrumaal tegutsevate ettevõtjatega on järgnevad:

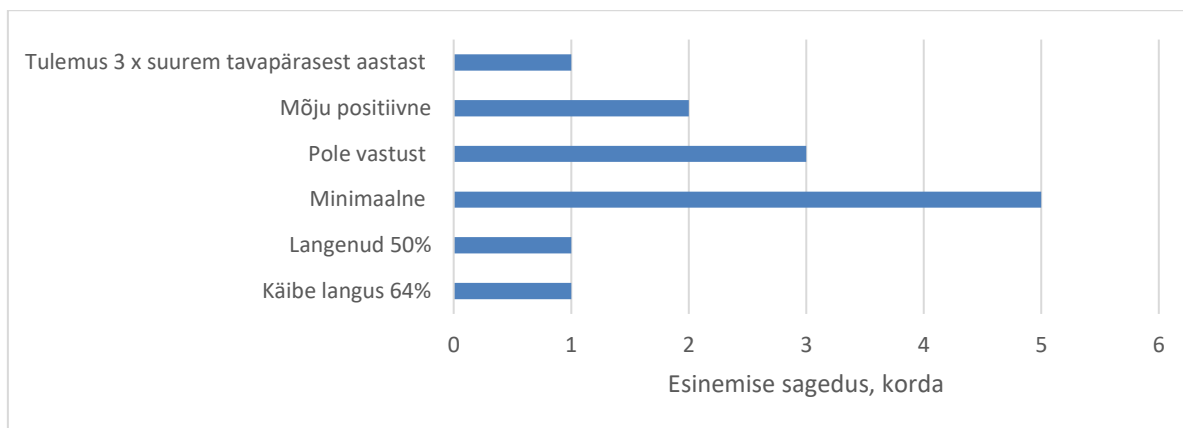
Milline oli 2020. a suvi külastuse mõttes kui võrrelda aastaga 2019? Parem/halvem?

Kaheteistkümnest intervjuueeritud ettevõtjatest tõi välja, et 2020. a suvi oli, võrrelduna 2019. a suvega, parem, oluliselt parem või märkimisväärselt parem. Vaid ühel ($n=1$) juhul võrdlusmoment puudus kuna tegevust alustati alles aastal 2020. Läbivaks muutuseks kahe võrdlusaasta vahel märgiti suurte gruppide vähesust, mis asendus individuaalturistidega. Kolmel ($n=3$) juhul märgiti, et 2020. a suvi oli läbi aegade kõige edukam periood ärilises mõttes.

Kuidas on mõjutanud Covid-19 Teie majandustulemusi?

Kolmeteistkümnest intervjuueeritavast kolm ei osanud või ei soovinud antud küsimusele vastata. Ühel ($n=1$) juhul toodi intervjuu käigus välja, et käive langes aastal 2020 64%, ühel ($n=1$) juhul märgiti langusprotsendiks 50% ning ühel ($n=1$) juhul oli ettevõtte käive kasvanud kolm korda, võrreldes eelmise tegevusaastaga. Viis vastanut märkis ära, et Covid-19 tõttu on käive langenud minimaalselt ja seda tänu erakordselt heale suvele aastal 2020, mis kompenseeris madalhooaja puudujääke. Kahel ($n=2$) juhul ei osatud numbrilist väärtust märkida, kuid toodi välja, et majandustulemused on paranenud. Vabas vestluse vormis selgus, et piirkonda külastanud siseturistide viibimine on tavaliselt lühem kui välisturistidel ja pigem kasutatakse vähem erinevaid teenuseid kui teevad seda välisturistid.

Covid-19 mõju ettevõtte majandustulemustele intervjueeritavate arvates on näidatud joonisel 1.

Joonis 1. Intervjueeritavate vastuste esinemissagedus Covid-19 mõjust ettevõtte majandustulemustele.

Milline on töötajaskond? Kui palju on inimesi, kes on kaotanud töö?

Intervjuudest selgus, et kuigi tööhõive statistika Võrumaal (vt. lisa 4) näitab selgelt, et alates Eestis kehtestatud piirangutest 2020. a märtsist on Võrumaal toimunud oluline töötuse kasv, siis antud uurimustöö intervjueeritavaid mõjutas see minimaalselt. Vaid ühel ($n=1$) juhul 13st märgiti, et kolm püsitöötajat on kaotanud töö. Teistel juhtudel on tegemist, kas pereettevõttega ($n=5$), või tegutsetakse püsivalt hõivates suvetöötajaid vastavalt hooajalisele vajadusele ($n=5$). Üks intervjueeritav tegutseb oma ettevõttes üksinda ja tema tööhõivet viiruse levik mõjutanud ei ole. Ühe intervjueeritud ettevõtte esindaja märkis, et töö kaotajaid on ettevõttes küll kolm, kuid see tuli poolte kokkuleppel ja töötajatele inimlike elutingimuste säilitamise eesmärgil.

Meie juht on väga tubli! Tema eesmärgiks on hoida neid tublisid inimesi, kes meie ettevõttes tööl on. Meil on väga pikaajaline kollektiiv ja lihtsam on tagada inimestele töökohad kui hiljem sama häid uusi inimesi leida (SE)

Peamiseks murekohaks Võrumaal toodi välja keerukus leida suvetöötajaid.

Suветtöötajaid on üsna raske leida. Usun, et me maksame siin piirkonnas võrdlemisi head palka, aga inimesi lihtsalt ei ole. Hea suvetöötaja peab kandma Seto väärtusi ja oskama neid edasi anda. Sel aastal oleme saanud päris head meediakajastust ja tavapärasest rohkem on tulnud küsima võimalust suvel tööle tulla (SE)

Hooajatöötajate puudus oli aastal 2020 eriti märgatav, kuna külastajate arv oli tavapärasest suurem.

Isegi mina käisin vahepeal kiirematel päevadel seal abis. Mõnikord koorisin kartuleid, mõnikord pesin nõusid. Selleks, et lihtsamaid töid teha ei pea ju erioskusi olema ja kui vaja siis ikka kogukonnaliikmed aitavad üksteist (TA).

Millised on olnud riiklikud toetused? Kas neid on kasutatud ja kui palju on nendest abi?

Uurimuse tulemusena selgus, et kuuel ($n=6$) juhul on saadud abi riigi või mõne muu üksuse poolt välja töötatud toetusmeetmetest. Ära märgiti vähenenud käibe korral saadavat toetust, palgatoetust, kultuuriministeeriumi toetust ning kohaliku omavalitsuse toetust. Kahel ($n=2$) juhul toodi välja, et toetuste tingimustele ei kvalifitseerunud, ühel ($n=1$) juhul toodi välja, et taotlusi on küll esitatud, aga abi pole saadud, ning ühel ($n=1$) juhul märgiti ära, et toetuste saamiseks on liiga keerulised nõuded.

Riigilt abi ei ole saanud, sest pereäri mudeli puhul toetused ei kohaldu. Mõningad toetused, millele isegi oleks võinud kvalifitseeruda, olid väga lühikese taotlemise ajaga ning rahad said kiirelt otsa. Toetuste taotlemine on väga ajakulukas ning keeruline. Lihtsam on mitte taotlusvoorus osaleda. Ei mahu riiklike toetuste piiridesse, palgatoetusele ei kohaldu mistõttu peab ise hakkama saama (VS).

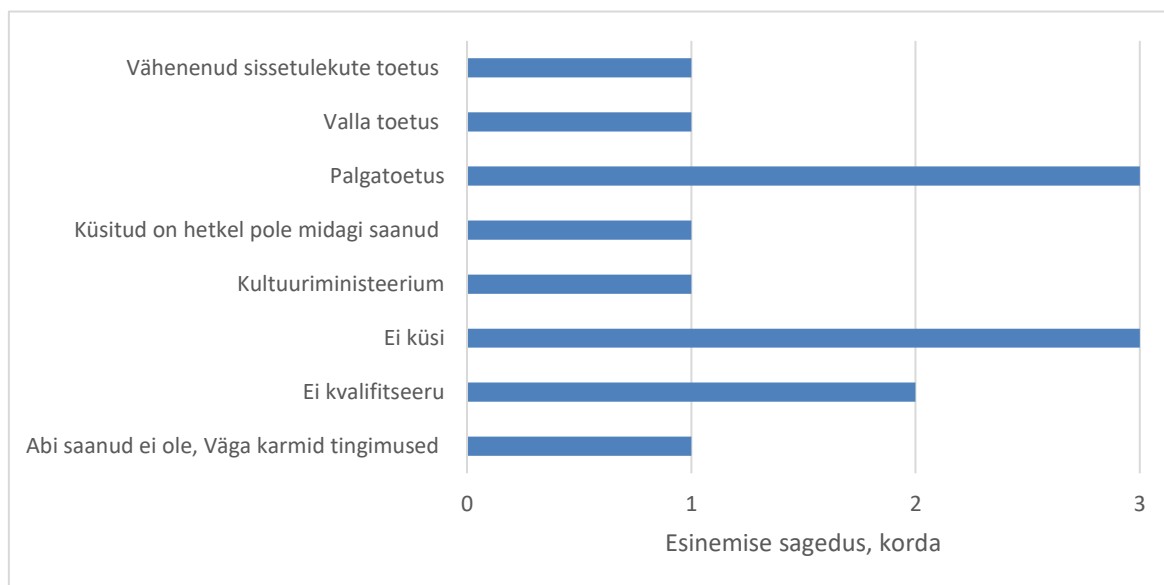
Kolm intervjuueeritut olid arvamusel, et riiklike toetusi ei küsi.

Me ükskord ammu küsisime abi, et natukene muudatusi teha. Siis selgus igas etapis järjest rohkem eritingimustele millele me vastama pidime. Kuni asukohani välja. Ma ju ei saa enda maad 100 meetrit paremale tõsta! Peale seda otsustasime, et saame ise hakkama. Kes tuleb, see tuleb, kui ei tule, siis ei tule. Peaasi, et meil endal oleks tuju hea ja kõik oleks hästi (SE).

Sealhulgas toodi välja, et toetuste mitte küsimine on põhimõtteline.

Kui ma ettevõtlusega alustasin siis mõtlesin kohe, et ma pean ise hakkama saama. Teen täpselt nii palju kui vahendeid on ja kui ei ole siis ei tee(SE).

Riiklike toetuste kasutamise ja mitte kasutamise põhjused ning toetuste taotlemiste arv on näidatud joonisel 2.

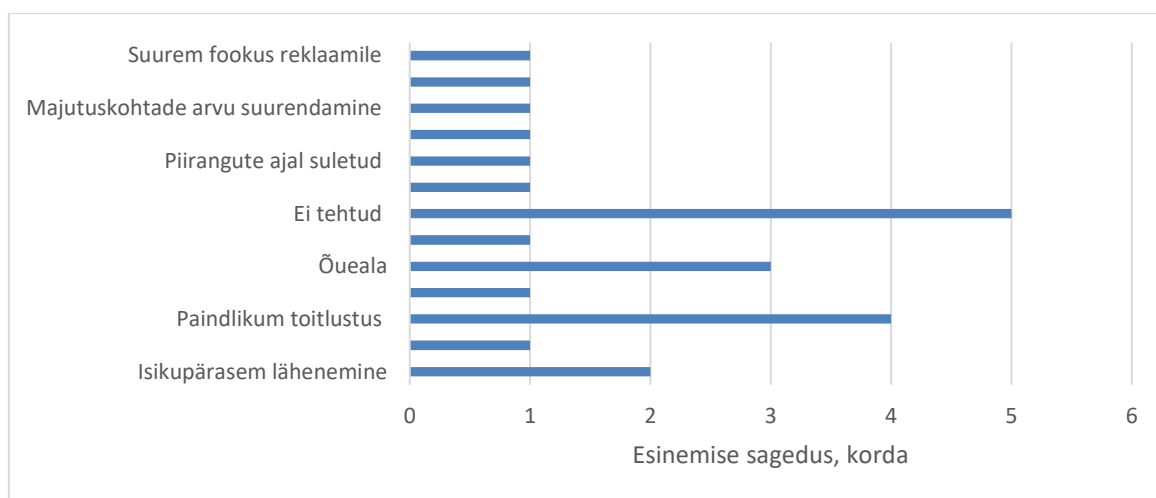

Joonis 2. Riiklike toetuste kasutamise ja mitte kasutamise põhjused ja mitmel korral toetust taotleti.

Millised tegevused/uuendused on lisatud olemasolevatele? Millised uuendused omasid kõige suuremat mõju? Kui jah siis miks neid varem pole tehtud? Kui uuendusi ei tehtud siis miks?

Intervjuueritad ettevõtetest viis ettevõtet ei teinud ühtegi uuendust, sest ei näinud selleks vajadust. Ühel ($n=1$) juhul tõi intervjuueritav välja, et kõige suuremaks uuenduseks oli karavanipargi kohaldamine peredele individuaalmajutuse pakkumiseks. Ühtlasi viidi ka karavanipark vastavusse nõuetega ning alustati koostööd Klubi Eesti Karavaniga. See omakorda tõi kaasa märgatava karavanituristide külastuste arvu kasvu võrreldes varasemate aastatega. Sama ettevõtte rõhutas, et otseselt Covid-19 tõttu tehtud muudatus oli vaid individuaalmajutuse pakkumise võimaluse suurendamine ja ettevõtte oli ka eelnevalt pidevas muutuses. Ühel ($n=1$) juhul vastati, et aastal 2020 tekkis suur vajadus majutuskohdade lisamiseks, et tulla vastu nõudlusele. Plaanid muutusteks olid ka varasemalt olemas, kuid olukord sundis kiiremini tegutsema. Samas märgiti ka ära, et tekkis vajadus

individuaalsema lähenemise tarbeks ja külastajatele soovitakse pakkuda võimalust kogeda kohaliku kultuuri ja kombeid majutuskohast lahkumata. Teenuse pakkumisele on kaasatud ka teised piirkonnas tegutsevad kultuuri edendajad ning vajadusel aidatakse külastajale pakkuda täislahendust maksimaalse külastuskogemuse tarbeks. Vaid üks intervjuus osalenud ettevõtte on olnud piirangute tõttu pikalt suletud. Neljal ($n=4$) juhul toodi välja toitlustusvõimaluse paindlikumaks muutmine, mis väljendus kaasaostmise võimaluses, avamisaegade pikenedes ja menüü muutuses. Lisandunud tegevused ja uuendused on ära toodud joonisel 3.

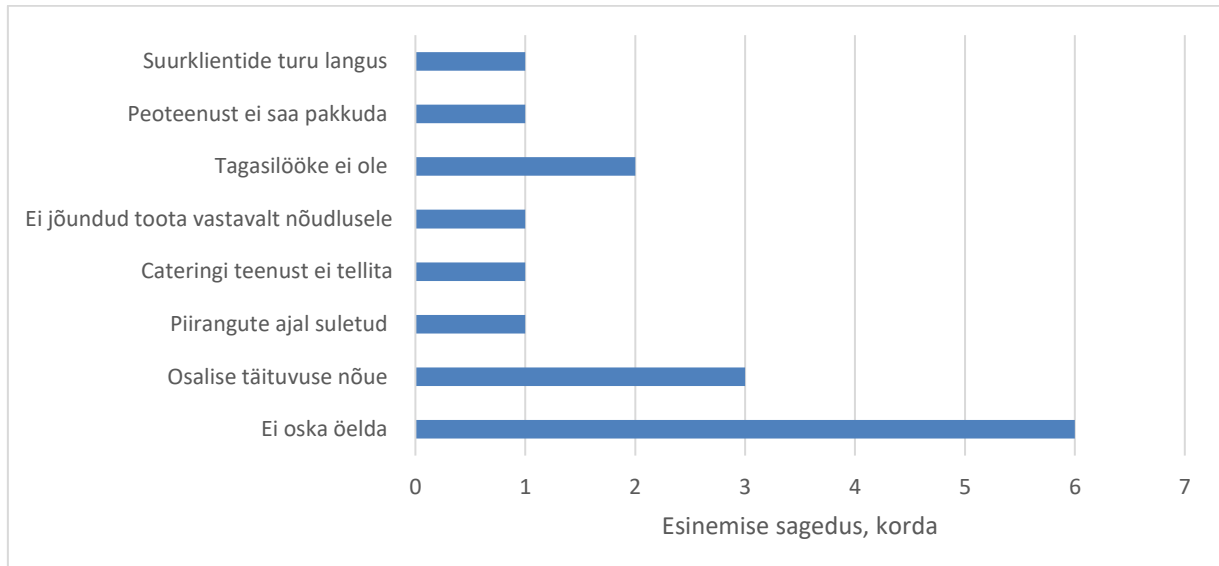
Joonis 3. Ettevõtjate poolt tehtud Lisategevused ja muutused turismiettevõtetes

Millised on tagasilöögid?

Intervjuu käigus selgus vaid viiel ($n=5$) juhul intervjuueeritavate puhul, milliseid tagasilööke on nad kogenud. Kahel ($n=2$) juhul tagasilööke ei olnud ja kuuel ($n=6$) juhul ei osatud tagasilööke välja tuua. Ühe intervjuu puhul on kõige selgemaks tagasilöögiks, võrreldes teiste ettevõtjatega, asjaolu, et sõltuvalt ettevõtmise eripärast on nad olnud piirangute perioodil suletud. Ühel ($n=1$) juhul olid tagasilöögid ühtlasi nii positiivsed kui ka negatiivsed. Ettevõtte külastatavus oli nii suur, et kaup sai otsa ja oli vajalik ettevõtte kümneks päevaks sulgeda selleks, et kaubavarusid täiendada. Mõjutajaks olid ka venivad tooraine tarned välismaalt. Intervjuudes selgus ka, et suureks tagasilöögiks oli teenuse pakkumise mahu piirang mis madalhooajal mõjutas otseselt majandustulemusi. Ühel ($n=1$) juhul märgiti ära, et restoranide sulgemise tõttu on kadunud ära suurlükkid, kellele kaupa tarniti. Ettevõtte, mille üheks tegevusalaks on peolaudade ja cateringi pakkumine, tõi välja,

et sellised tegevused on suures mahus, kas tühistatud või ära jäetud. Samuti langes piirkonnas oluliselt ettevõtete suveürituste korraldamise osakaal.

Tagasilöökide jaotus ja sagedus on välja toodud joonisel 4.

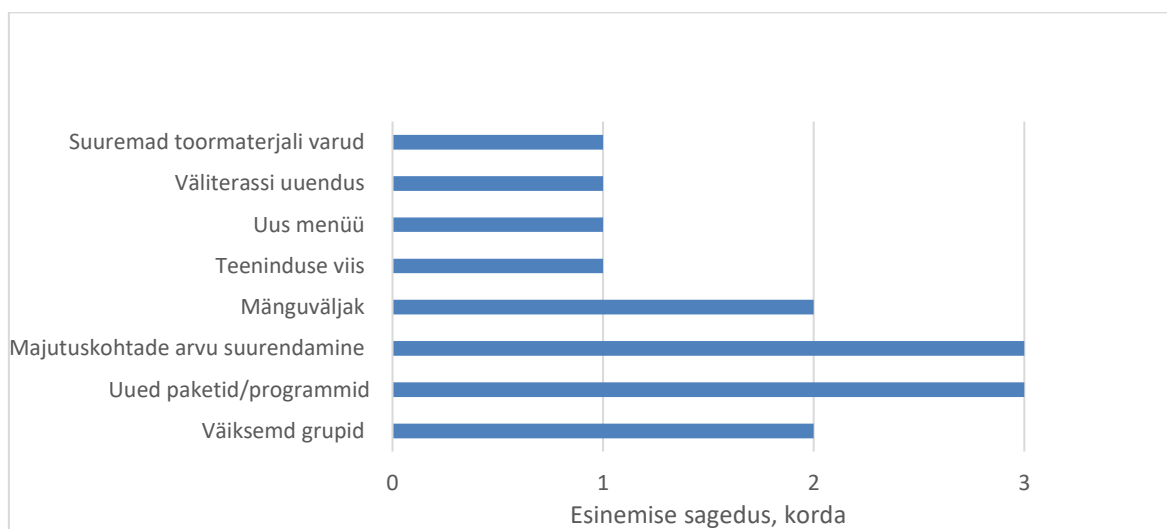

Joonis 4. Tagasilöökide jaotus ja esinemise sagedus.

Millised on plaanid käesolevaks aastaks ja edasisteks aastateks?

Intervjuus osalenud ettevõtetest vaid kaks ettevõtet ei osanud täpsemaid tulevikuplaane välja tuua. Ühel ($n=1$) korral toodi välja, et kõige suurem plaan on lihtsalt oma tegevust nautida nagu seda on tänaseni tehtud. Üks ($n=1$) intervjuueeritav ei soovinud tulevikuplaane avaldada ega soovinud ka rääkida muudatustest mis juba tänaseks tehtud on. Üheksa ($n=9$) intervjuus vaadeldud ettevõtet on pidevas muutumises ja plaanivad uuele hooajale astuda vastu mitmete erinevate tegevustega. Kahel ($n=2$) juhul toodi välja, et plaanis on muuta teenuseid isikupärasemaks ja tahetakse keskenduda väiksematele gruppidele. Kolmel ($n=3$) juhul märgiti ära, et tegevuses on pakettide/programmide uuendus, et muuta pakutavat teenust atraktiivsemaks, sealhulgas on plaanis hakata korraldama kontserte ja õhtusööke külastajatele. Kolmes ettevõttes on plaan majutuskohdade arvu veel suurendada, et saaks vajadusel tulla vastu suuremale majutuskohdade nõudlusele. Lisaks eespoolmainitule on ühel ($n=1$) juhul ka plaanis muuta menüüd, teeninduse viisi, uuendada väliterrassi ning olla edaspidi paremini varustatud toormaterjaliga. Vabas vestluse vormis selgus, et ettevõtjad on edasise suhtes pigem teadmatutes, aga see ei takista neil muudatustega edasi liikumist.

Ettevõtjate edasised plaanid on ja nende väljatoomise arv on väljendatud joonisel 5.

Joonis 5. Edasised plaanid on ja nende väljatoomise arv

Milliseid online lahendusi kasutate/olete hakanud kasutama?

Intervjuudest selgus, et vaid kahel ($n=2$) juhul on online süsteemides tehtud muudatusi. Ühel ($n=1$) juhul on uuendatud kodulehte ja ühel ($n=1$) juhul on muudetud broneerimissüsteem kasutajasõbralikumaks nii töötajatele kui klientidele. Teised intervjuus osalenud ettevõtjad tõid välja, et kasutavad aktiivselt Facebooki ja muid sotsiaalmeedia kanaleid.

Millised on investeeringud tagamaks riigi poolt kehtestatud nõudeid? Kui oluliseks peavad kliendid riigis kehtestatud nõuete täitmist?

Intervjuus osalenud ettevõtjad ei osanud välja tuua suuremaid investeeringuid, mis kaasnesid riigipoolt kehtestatud piirangute täitmiseks. Peamised kulutused on tehtud isikukaitsevahenditele, aga kulu on olnud minimaalne. Viiel ($n=5$) juhul neljateistkümnest toodi välja, et kliendid pigem ei pea oluliseks riigi poolt kehtestatud nõudeid. Suurimaks murekohaks on rahalise kahju tekkimise võimalus kui teenuse kasutamise ajaks on hakanud kehtima uued piirangud. Ühel ($n=1$) juhul toodi välja, et klientide jaoks on pigem oluline pererahva heaolu. Ühel ($n=1$) juhul märgiti ära, et klientidele on piirangud olulised, kuid vajalik on mõningane suunamine.

Mis on piirkonna suuremad turud (saksa, soome jne) ning millised reisipiirangud on kehtestatud sealt, mis mõjutavad saabumisi, ehk siis kui suur on olnud välisturu langus teenuse kasutajate hulgas. Uued turud, sihtgrupid?

Intervjuus osalenud ettevõtjate peamiseks sihtgrupiks on siseturist. Külastajaid on ka välituristide hulgas, kuid siiski peamine fookus on kohalikul inimesel. Varasematel aastatel on Võrumaal olnud üsna suur Vene ja Läti turistide osakaal, mis aastal 2020 langes minimaalseks. Ühes intervjuus toodi välja, et erinevalt tavapärasele kasvas aastal 2020 Leedu turistide osakaal.

Peamine turist on ikka eestlane, aga on ka käinud nii hiinlasi kui taanlasi (SE).

Milline on Teie motivatsioon?

Intervjuude käigus kerkis korduvalt esile teema Võrumaa piirkonnas tegutsevate turismiettevõtjate motivatsiooni kohta. Setomaa piirkonna ühine joon motivatsiooni säilitamiseks ja kasvatamiseks on kohaliku kultuuri edasi viimine ning kodukoha tunne.

Minu motivatsiooniks on peres antud lubadus kanda edasi Seto kultuuri ja pärandit (SE).

Ühel ($n=1$) juhul toodi välja, et turismiga tegelemine ja selle arendamine on tingitud elukohast ja vajadusest end seal rakendatuna hoida. Võrumaa piirkonda peavad ettevõtjad magusaks turismi sihtkohaks ning turvaliseks elukeskkonnaks. Turismivaldkonnas tegutsemise üheks enim motiveerivaks aspektiks on kliendisuhtlus ja pidev tagasiside.

Kõige suurem motivatsiooni langus oli eelmisel kevadel, ma pean oluliselt rohkem keskenduma enese rahulikuna hoidmisele kui tavaliselt. On küll raske, aga ma tunnen rõõmu, et mulle on tekkinud võimalus tegeleda enda teenuse paremaks muutmiseks. Mul on aeg täita hinge, et edasi minna (VE).

Hoolimata enam kui aasta kestnu kriisiolukorrast on Võrumaal tegutsevad turismiga seotud ettevõtted heas majanduslikus seisus ning positiivselt meelestatud tulevikuväljakutsete suhtes.

3.2. Intervjuu Võrumaal tegutsevate giididega

Millisel moel on Teie tegevus Võrumaal (Setomaal) mõjutatud Covid-19 pandeemiast? Kui palju erines aasta 2020 aastast 2019?

Kõik intervjuus osalenud giidid tõid välja, et Covid-19 pandeemia on nende tegevust oluliselt mõjutanud. Ühel ($n=1$) juhu märgiti, et käibe langus oli 99% ja ühel ($n=1$) juhul oli käibe langus enam kui 50%, olukorraga aitas toime tulla kõrvaltegevus lisaks giidi tööle. Neljal ($n=4$) juhul numbrilist mõju ei osatud väljendada, aga märgiti ära, et nende tegevus on mõjutatud olulisel määral. Küsimusele kui palju erinesid aastad 2019 ja 2020 vastasid kõik kuus intervjuueeritavat, et aasta 2019 oli märkimisväärselt parem.

2019 oli giidi töö mõttes väga hea ja kiire aasta, peaaegu olin juba töölt ära tulemas ja siis tuli aasta 2020 ja koroonapandeemia...(SG).

Ühel ($n=1$) juhul tõi intervjuueeritav välja, et 2019. aasta hooaeg oli väga pikk ja töörohke, kestvusega aprill kuni oktoober. Seevastu 2020. aastal oli vaid üks grupp, kellega tuuril käidi. Kahel ($n=2$) juhul selgus, et aastal 2020 oli neil vaid kaks gruppi, ning kolmes intervjuus numbrilisi väärtusi välja ei toodud.

Kas ja milliseid muudatusi olete Teinud enda tegevustes?

Kolme juhul kuuest intervjuust ei osatud muudatusi välja tuua või neid ei ole tehtud. Kolmel ($n=3$) juhul märgiti ära, et on plaan teha muudatusi programmis, muutes seda isikupärasemaks ja individuaalsemaks, plaan on hakata pakkuma nišši tuure. Ühel ($n=1$) juhul märgiti ka uuendusi kodulehel.

Millised on Teie tähelepanekud ja mõtted seoses 2020. a turismihooajaga ja saabuva 2021 hooajaga?

Kõik intervjuueeritavad täheldasid, et aastal 2020 olid Võrumaad külastavad turistid peamiselt, kas väiksemates gruppides kuni 7 inimest või pere- ja sõpruskonnad.

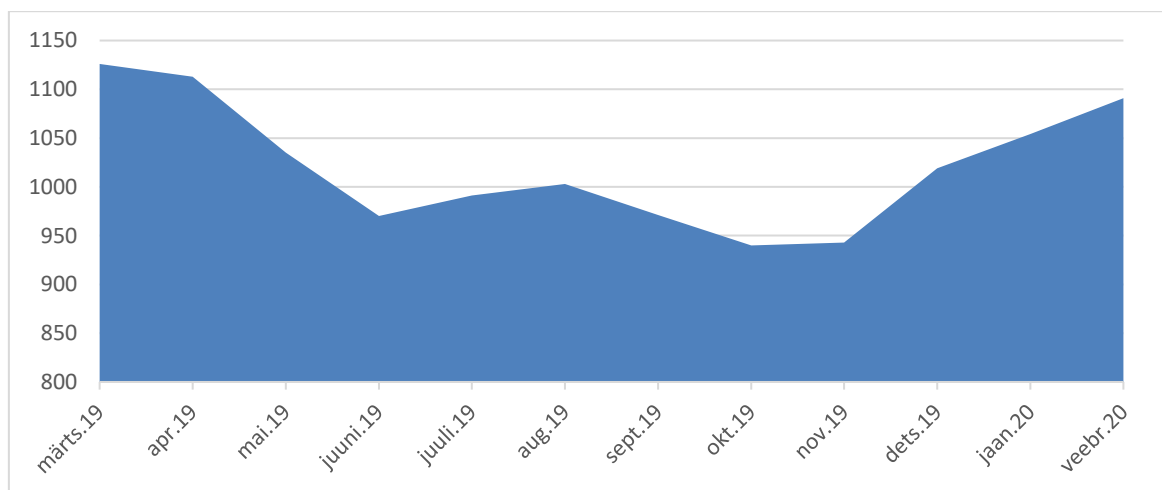
Setomaal paistis väga silma individuaalturism. Väga palju oli näha ringi sõitvaid peresid. Inimesi oli liikumas tohutult mille tõttu olid väga paljud ettevõtted ülekoormatud (SG).

Üks intervjuueeritav märkis ära, et Võrumaal paistis välja kohalike ettevõtjate tahe teha muudatusi, investeeriti reklaami ning erinevatesse arendustesse.

2021. aasta väljavaated on pigem kesised. Kolmes intervjuus selgu, et peamiseks murekohaks on teadmatus erinevate piirangute ees, mistõttu grupid ei julge broneeringuid teha. Ühel ($n=1$) juhul märgiti ära, et sel aastal on plaan keskenduda väiksematele gruppidele ja kahel ($n=2$) juhul toodi välja, et aastaks 2020 on neil ette näidata mõned broneeringud, kuid peamine rõhk on siiski hooaja lõpu peal.

3.3. Tööhõive statistika Võrumaal perioodil 2019- 2021

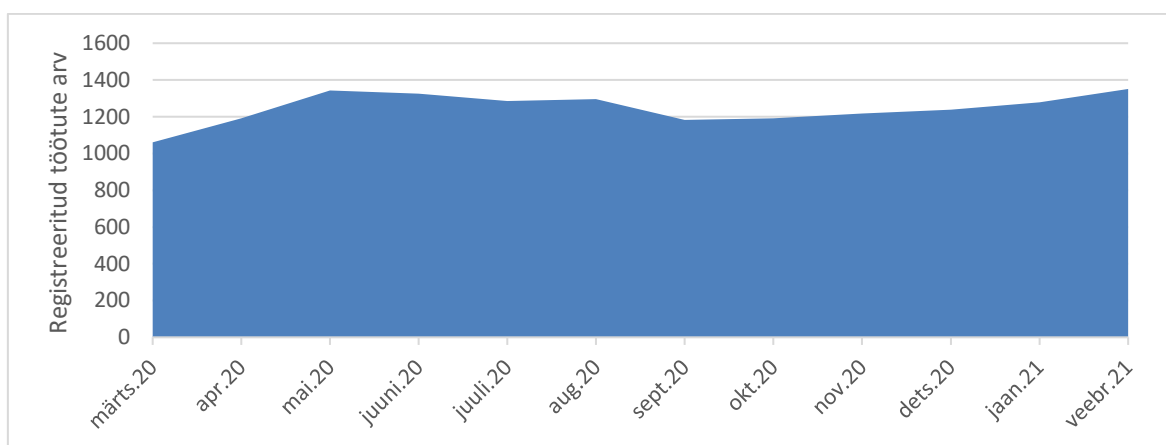
Töötukassa avaldatud registreeritud töötute arvu statistika analüüsimisel selgub, et Võrumaa registreeritud töötute arv perioodil 01.03.2019. a kuni 01.03.2020. a, võrrelduna perioodiga 01.03.2020. a – 01.03.2021. a. on kasvanud viimase perioodi lõpuks 298 töötut võrra. 2020. a mai alguseks oli töötute arv Võrumaal jätkuvas tõusutrendis ja lisandus veel 151 töötut. Aastal 2019 seevastu hakkas teises kvartalis töötute arv langema ja jätkas seda trendi kuni augustini. Joonisel 6 on näidatud registreeritud töötute arvu muutus Võrumaal perioodil 01.03.2019 – 01.03.2020.

Joonis 6. Registreeritud töötute arvu muutus Võrumaal perioodil 01.03.2019-01.03.2020

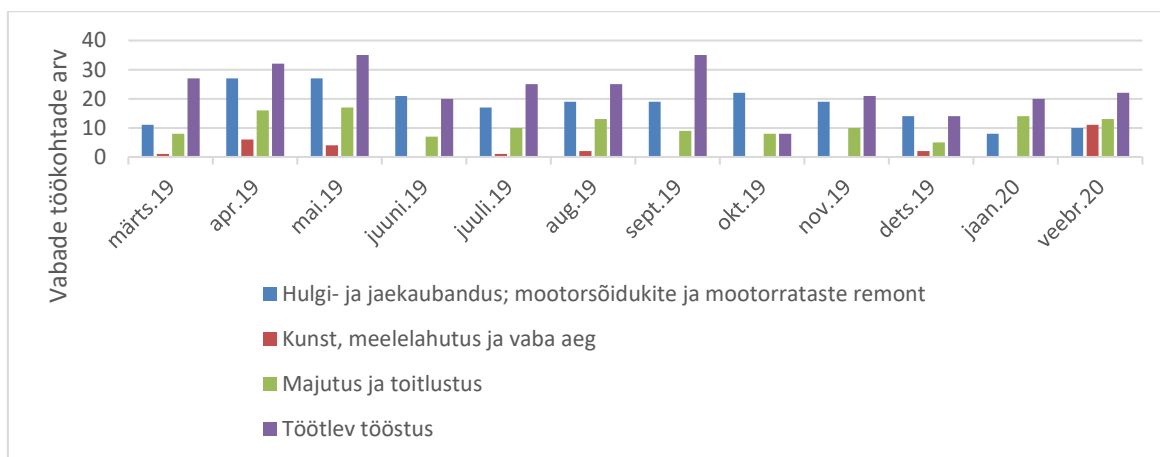
Statistikast nähtub, et Covid-19 aegsel tavapärasel turismi kõrghooajal - suvel (juuni-august) on töötuse koguarv, võrdlusena koroonaaegse perioodiga, kasvanud keskmiselt 344 inimese võrra.

Joonistelt on näha, et võrreldes tavapärase töötuse trendiga on alates 01.04.2020. a toimunud hüppeline registreeritud töötute arvu kasv. 2020. a aprilli seisuga oli Võrumaal registreeritud 131 töötut enam kui eelneval kuul. Võrdlusena on näha, et samal ajal aastal 2019 oli registreeritud töötute arv kahanemas ja aprillis 2019. a oli registreeritud töötute arv vähenenud võrdlusena märts 2019. a 13 inimese võrra. Langustrendi on aastal 2019 näha kuni juulini. Joonisel 7 on näidatud registreeritud töötute arvu muutus Võrumaal perioodil 01.03.2020 – 01.03.2021.

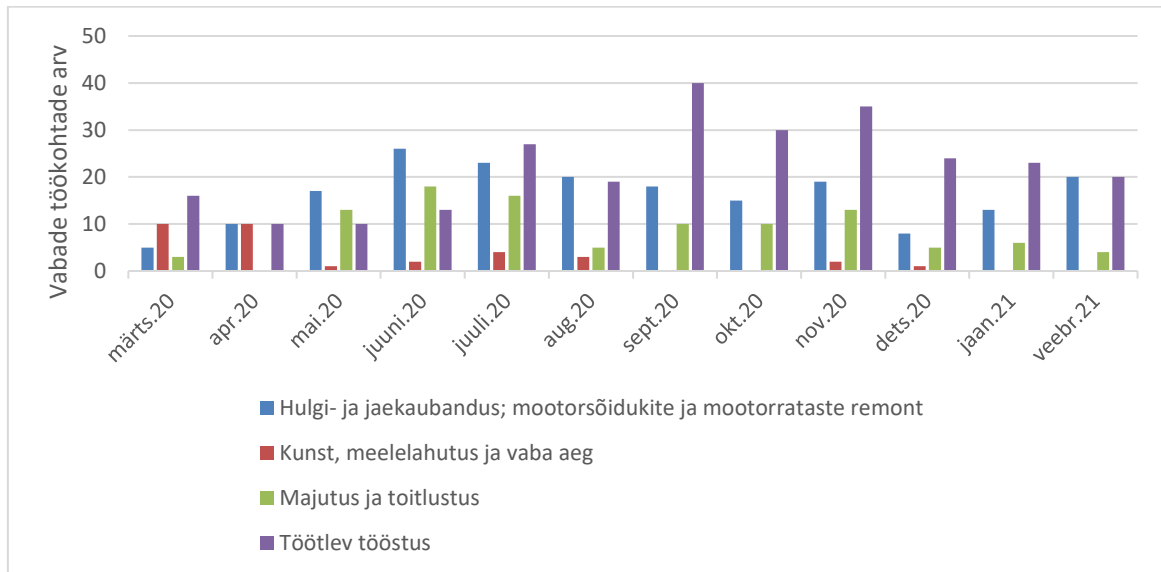
Joonis 7. Registreeritud töötute arvu muutus Võrumaal perioodil 01.03.2020 – 01.03.2021

Vaadeldes vabade töökohtade statistikat Võrumaal, tegevusaladel, mis võivad olla mõjutatud turismist, võrrelduna perioode 01.03.2019.a – 01.03.2020.a ja 01.03.2020.a – 01.03.2020.a on näha, et suurim kõikumine vabades töökohtades toimus majutuse ja toitlustuse valdkonnas. Joonisel 8 on näidatud vabade töökohtade muutus tegevusalade järgi perioodil 01.03.2019-01.03.2020

Joonis 8. Vabade töökohtade muutus tegevusalade järgi perioodil 01.03.2019-01.03.2020

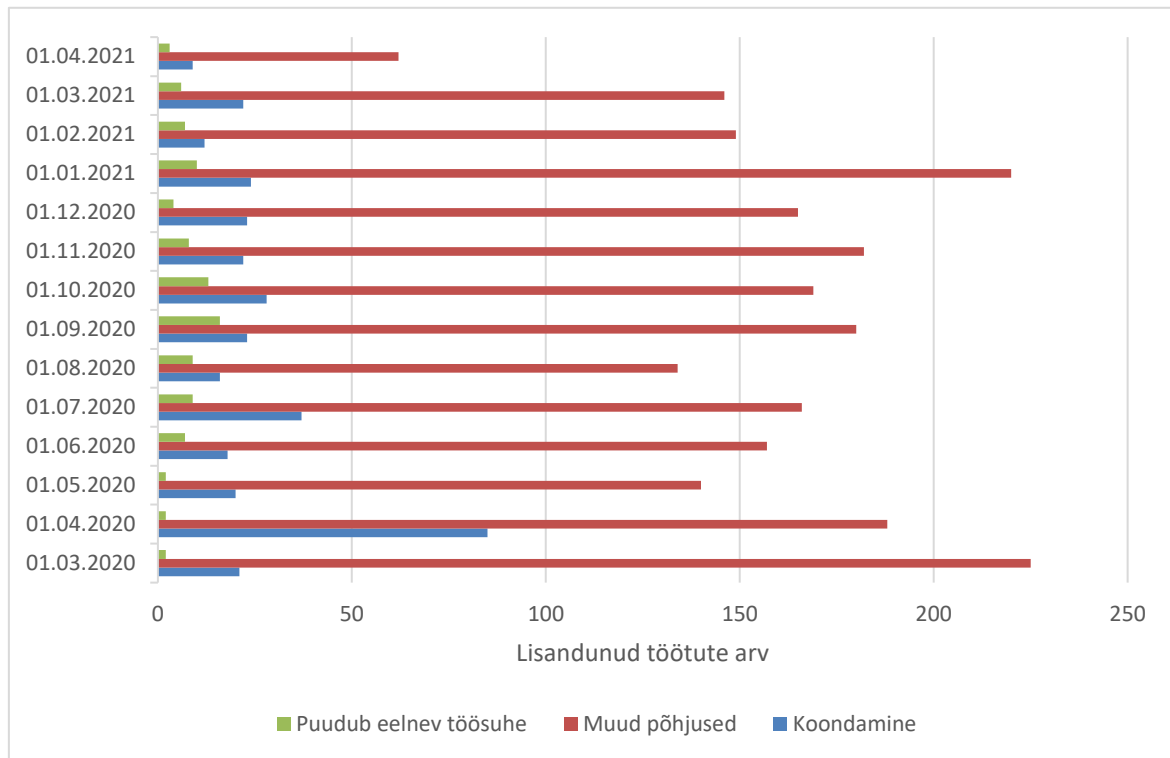
Aprillis 2019. a oli majutuse ja toitlustuse valdkonnas vabu ametikohti 16. Vaadeldes sama kuud aastal 2020, on näha, et selles valdkonnas vabu ametikohti ei olnud. Ilmselt võis olla see tingitud riigi poolt kehtestatud piirangutest, mis peatasid majutusteenuse pakkumise ja toitlustus hakkas tööle kojukande ja kaasamüügi režiimil. Perioodil juuni-juuli 2020. a oli majutuse ja toitlustuse alal näha olulist vabade ametikohtade arvu tõusu, mis erines 2019. aasta samast perioodist keskmiselt 8 ametikoha võrra. Joonisel 9 on näidatud vabade töökohtade muutus tegevusalade järgi perioodil 01.03.2020-01.03.2021.

Joonis 9. Vabade töökohtade muutus tegevusalade järgi perioodil 01.03.2020-01.03.2021.

Eesti töötukassa on koostanud üle-eestiliselt statistika iga maakonna kohta, milles väljendatakse lisandunud registreeritud töötute arvu muutust ametisse pöördumise põhjuse järgi. Uute töötuna registreeritute põhjused töötukassasse pöördumise korral on jagatud kolme kategooriasse, milleks on eelneva töösuhte puudumine, muud põhjused ja koondamine. Vaadeldes Võrumaa statistilisi näitajaid 01.03.2020.a – 01.04.2021.a on näha, et suurim koondamiste laine oli aprillis 2020.a, mil kõikidest töötukassas registreeritud töösuhete lõpetamistest oli 85 koondamise tõttu. Võrdlusena märtsis 2020.a oli töösuhte lõpetamise põhjuseks koondamine 21 korda ja mais 2020.a 20 korda. Ka ülejäänud vaadeldud kuud on koondamise põhjusel lisandunud registreeritud töötuid alla 30. Erandina välja tuues juuli 2020.a, mil koondamise tõttu lisandus juurde 37 töötut.

Joonisel 10 on näidatud registreeritud töötute töötuks registreerimise põhjused ja arv perioodil 01.03.2020 – 01.04.2021.

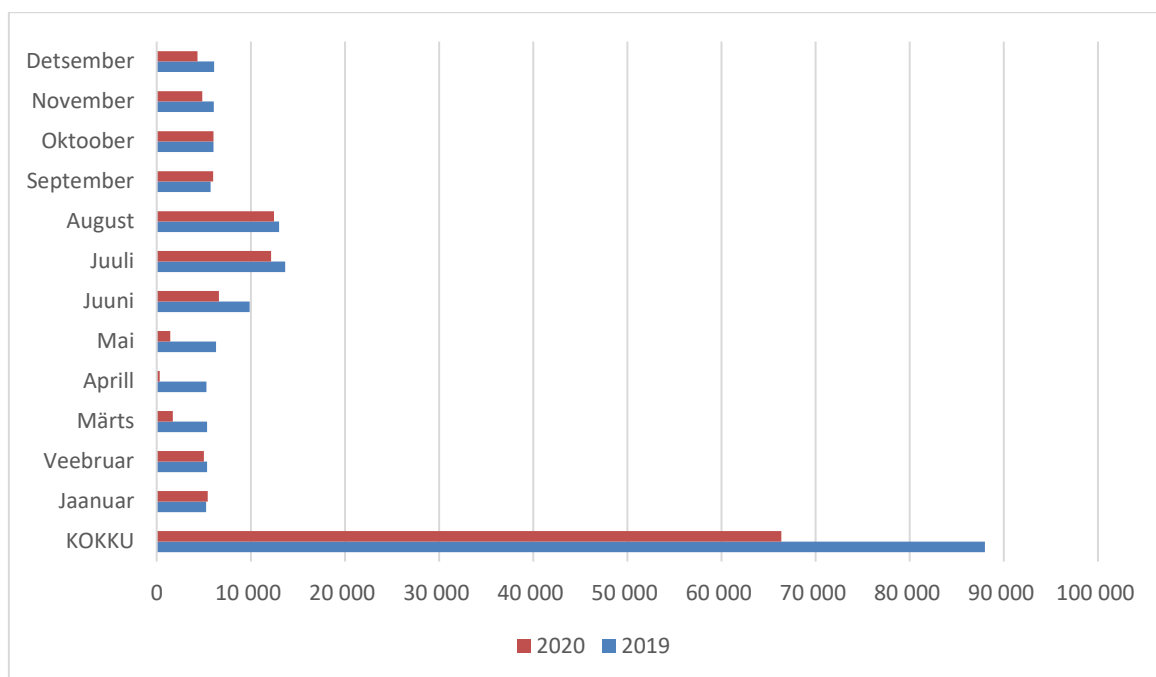

Joonis 10. Registreeritud töötute töötuks registreerimise põhjused ja arv perioodil 01.03.2020 – 01.04.2021 (Töötukassa 2021).

3.4 Majutuse statistika Võrumaal perioodil 2019-2021

Majutuse statistika edastamise kohustus statistikaametile on majutusteenuse pakkujatel, mis liigituvad kollektiivmajutuskoha alla. Kollektiivmajutuseks nimetatakse majutusk kohta, kus pakutakse külastajatele võimalust ööbida toas või mõnes muus majutusüksuses. Samaaegselt on tingimuseks, et majutusüksuses on võimalus majutada samaaegselt perekonnast suuremat seltskonda, mis on vähemalt 5 inimest (Statistikaamet 2004). Majutuse statistika Võrumaal perioodil 2019.a – 2021.a. Tartu Ülikoolis 2021.a koostatud uuringus „Covid-19 mõju turismile omastele majandusharudele ja kaasnevad mõjud teistele majandusharudele“ on välja toodud, et majutuse osakaal võrrelduna perioode märts 2019.a – oktoober 2019.a ja Märts 2020.a – Oktoober 2020.a on majutusasutuste käive Eestis langenud 58%, Reisbüroode ja reisikorraldajate käive langenud 75% ja toitlustuse käive 29% (Hinsberg, Hallik, Kask jt, 2021).

Vaadeldes Võrumaal majutunud inimeste arvu aastal 2019 ja aastal 2020 on näha, et märgatav muutus on toimunud Covid-19 peamiste piirangute ajal perioodil märts kuni aprill 2020.a. Koguarvu muutusesse on piirangud toonud aastaks 2020 majutujate arvu languse 21623 inimese võrra.

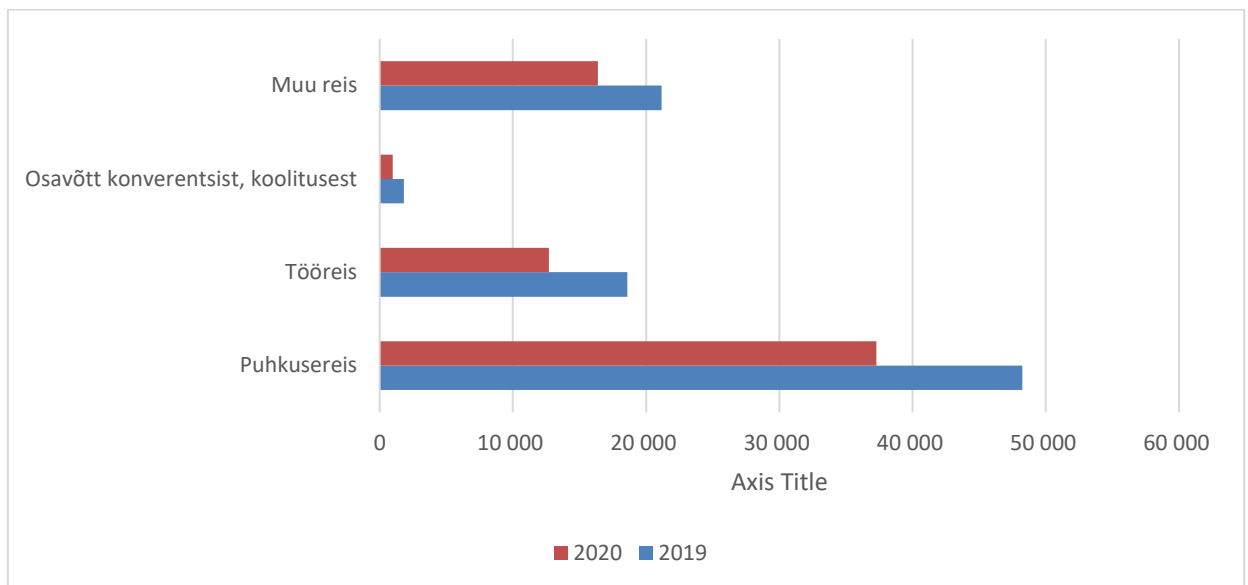

Joonis 11. Võrumaal majutunud inimeste arv aastatel 2019 ja 2020

See statistika koondab endas Statistikaametile laekunud infot ja tegelikud numbrid võivad suuresti erineda. Kõige enam kannatasid majutusettevõtted majutuvate inimeste arvu languse käes 2020.a märts, aprill ja mai. Alates juunist 2020.a hakkas majutusteenuse kasutajate arv kasvama ja saavutas eelnenud aastale sarnaneva taseme augustis 2020. Võrumaal majutunud inimeste arv võrdlusena aastatel 2019 ja 2020 on näidatud joonisel 11.

Eesti statistikaameti poolt välja antud majutuse statistikast, reisi eesmärgi järgi jaotatuna, näitab, et Võrumaal on kõige suurem lagus toimunud konverentside ja koolituste eesmärgil majutunud inimeste arvus. Aastal 2019 oli konverentsi või koolituse põhjusel Võrumaal majutanute arv 1814 mis langes aastal 2020 986 majutunu peale. Protsentuaalselt väljendades oli aastal 2020 eespoolnimetatud põhjusel majutunute arvu kogulanguse protsent 46%. Tööreisi põhjusel majutunute koguarv langes aastal 2020 31% ja muul ning puhkuse eesmärgil majutunute arv langes 22%. Statistikaameti poolt avaldatud andmed väljendavad vaid statistikaametile esitatud andmeid ning võib mõningal määral erineda

tegellikkusest. Joonis 12 näitab Võrumaal majutunud inimeste külastatavuse muutust reisieesmärgi järgi aastatel 2019 ja 2020.

Joonis 12. Võrumaal majutunud inimeste külastatavuse muutus reisieesmärgi järgi aastatel 2019 ja 2020.

Statistikaamet kogub majutusstatistika juhuvalimi alusel ja valimisse sattumine tähendab automaatselt statistika edastamise kohustust. Seetõttu võib järeldada, et statistilised näitajad erinevad mõnevõrra tegelikust olukorrast ja olenevad vaadeldud aastate valimisse sattunud ettevõtete külastatavusest. Iga-aastane majutuse statistika edastamise kohustus on vaid ettevõtetel kus töötab üle viiekümne inimese (Statistikaamet...2021).

4. ARUTELU

Covid-19 mõju analüüsist Võrumaa turismiga seotud ettevõtetele on selgunud, et Võrumaa, turismipiirkonnana, on hoolimata ülemaailmsest tervisekriisist üsna heas seisus.

Uurimustöö tarbeks teostatud intervjuudes osales kokku 21 erineva profiiliga intervjuueeritavat. Intervjuudes osalejate hulgas oli 2 Setomaa turismiasjalist, 8 Setomaal tegutsevat ettevõtjat, 6 Setomaal tegutsevat giidi ning 5 ettevõtjat, kes tegutsevad Võrumaal kuid asuvad väljaspool Setomaad. Intervjuueeritavate tegevusalad on kõik seotud otseselt või kaudselt turismiga. Vaadeldud ettevõtete hulka kuulusid majutusteenuse ja toitlustuse pakkujad, omatoodangut tootvad ja turustavad ettevõtted, elamusteenust pakkuv ettevõtte ning reisiteenuse vahendust pakkuv ettevõtte.

Uuringust selgus, et kuigi aasta 2020 kaks esimest kvartalit olid ettevõtjatele väljakutsete rohked ja piirangute tõttu olid majandustulemused kas olematud või pigem madalad siis sama aasta suvi oli väga hea ja isegi parem kui aastal 2019. Intervjuude käigus selgus, et mõningatele ettevõtetele oli kriisiaegne suvi läbi aegade parim periood kogu ettevõtte senise tegutsemise jooksul. Ettevõtjate tagasiside käibe numbrite kohta oli pigem tagasihoidlik. Majandustulemusi väljendati pigem protsentuaalselt või üldsõnaliselt. Vaid kaks intervjuus osalenud ettevõtjat tõi välja, et käive on langenud enam kui 50% ja ka eespool nimetatud hea suveperiood ei aidanud kriisist tingitud majanduskahju vähendada.

Uurimuses vaadeldud tööhõive küsimuses selgus, et intervjuudes osalenud ettevõtjate töötajaskond on peamiselt ettevõtjaga seotud pere või pakutakse suveperioodil tööd hooajalistele töötajatele ja seda vastavalt hetkevajadusele. Vaid ühe intervjuu käigus selgus, et ettevõttes oli vajalik kolme töötajaga töösuhte lõpetamine, aga ka sel juhul tehti see teoks vastastikul kokkuleppel. Lisaks eespool nimetatule oli 2020. a üsna suureks probleemiks ajutiste töötajate leidmine. Piirkonna külastatavus oli oodatust kõrgem ja vajadus ajutiste töötajate järele oli tavapärasest suurem.

Vabariigi Valitsus, koostöös erinevate allüksustega, on alates 2020. a teisest kvartalist töötanud välja mitmesuguseid toetusi selleks, et kriisist kõige rohkem kannatada saanud ettevõtete tegevust ning ellujäämist toetada. 2020. aasta kevadel eraldas Eesti Vabariigi Valitsus turismiettevõtjatele 25 miljonit eurot. Toetuse taotlemine oli ühekordne ja toetuse

summa jäi vahemikku 2000...60 000 eurot. Lisaks eespoolnimetatule on kõikidel ettevõtjatel olnud võimalus taotleda töötukassast palgatoetust, et vähendada kriisi mõju töötajaskonnale. Intervjuudes selgus, et kolmel ($n=3$) juhul ettevõtjad ei ole toetusi küsinud ja see ei ole neil ka edaspidi plaanis. Põhjendusena toodi välja, et tegemist on pigem põhimõttelise küsimusega ja ettevõtte strateegia on üles ehitatud iseseisvusele. Vaid üks intervjuueeritav tõi välja, et riigi poolt loodud toetuste tingimused on liiga karmid ja tähtajad ebamõistlikult lühikesed, mistõttu ettevõtte ei ole riigipoolset toetust saanud. Vabas vormis käsitletud riigipoolsete toetuste teema tõi esile, et ettevõtjad on suures enamuses rahul olemasolevate võimalustega ning on tänulikud, et raskel ajal pakutakse erinevaid võimalusi ettevõtte eluspüsimiseks kriisi tingimustes. Ettevõtjad, kes toetust ei ole saanud või ole küsinud, on arvamusel, et toetuste saamine ei tohiks olla nii keeruline. Lisaks selgus veel, et olles juba kord riigipoolse abi küsimise järel saanud eitava vastuse, ei ole enam motivatsiooni uuesti abi paluda ja lihtsam on ettevõtte tegevuses sõltuda vaid iseendast.

Intervjuude raames vaadeldi ettevõtete tegevusi ja uuendusi, mida on viidud läbi valitseva kriisi tõttu. 38% ehk 5 intervjuus osalenud ettevõtjat ei osanud või ei soovinud nimetada lisatud tegevusi või uuendusi. Peamiseks väljatoodud põhjuseks uuenduste mittetegemiseks nimetati, et selleks ei nähtud vajadust. Ülejäänud intervjuus osalenud ettevõtjatest olid teinud erinevaid muudatusi või keskendunud rohkem aladele, milleks tavapäraselt aega või vajadust ei leita. Kuna aasta 2020 suvi oli intervjuueeritud ettevõtjatele nii negatiivses kui ka positiivses võtmes väljakutsuv, siis mõningane uuenduste või muudatuste rakendamine oli kaheksa vaadeldud ettevõtte jaoks oluline. Neljal ($n=4$) juhul kaheteistkümnest tõi ettevõtjad välja, et on seniseid toitlustuse võimalusi muutnud paindlikumaks ja pakuti toitlustust, erinevalt tavapärasest, ka individuaalturistidele ja ilma ettetellimiseta. Eespoolnimetatud uuendus oli aastal 2020 selgelt vajaduspõhine, sest piirkonna külastatavuse kasv tõi endaga kaasa suurema toitlustusteenuse nõudluse. Kuigi Eesti Statistikaameti poolt koostatud majutuse statistika näitab, et Võrumaal langes olulisel määral majutusteenust kasutavate inimeste arv, selgus intervjuude käigus, et külastajaid oli nii majutuse kui toitlustusteenuse pakkumise vaatenurgast rohkem. Eespoolnimetatust võib järeldada, et suurim langus majutusteenuse kasutamise osas toimus suuremates, uurimustöös mittevaadeldud, majutusettevõtete külastatavuses või vaadeldud majutusettevõttes ei ole kohustatud statistikaametile majutuse statistikat esitama. Võru maakonnas, Rõuge vallas, Tindi külas asuval Tindioru talul on ette näidata positiivne edulugu seoses karavanipargi laiendamisega ja Klubi Eesti Karavaniga liitumisel. Tindioru talu peremehe A. Johanson

sõnul oli aastal 2020 pärast koostöö alustamist Klubi Eesti Karavaniga näha märgatavat muutust karavanide külastatavuse osas. Eriliselt märkimist väärt asjaolu, peremehe sõnul, oli karavanaautode korduvkülastus, kuid seltskonnad nendes autodes olid erinevad. Seetõttu võib järeldada, et ka Eesti karavanirendi turg oli aastal 2020 hea. Mainitud talu tegemisi on kajastatud ka meedias, kus vaadeldi talu uuendusmeelsust ja karavanipargi võimaluste ümber kujundamist madalhooajal, perepuhkuse tarbeks (ERR...2021).

Võib eeldada, et selliste suurte kriiside korral, nagu on Covid-19 pandeemia, on turismiga seotud ettevõtetel palju erinevaid tagasilööke, mis nende tegevust otseselt mõjutab. Siiski intervjuude käigus selgus, et lausa kaheksal juhul ei osatud tagasilööke nimetada või neid ei olnud. Ettevõtted on olnud tegevuse profiilist olenevalt erinevalt mõjutatud riigis kehtivatest piirangutest. Neljal ($n=4$) juhul on ettevõtte tegevust otseselt mõjutanud piirangute ajal kehtinud osalise täitumise nõue või on olnud sunnitud oma tegevus ajutiselt peatama. Vahtraoru talus, Kolossova külas Setomaal tegutseva Vana Jüri Seebipoe pidaja sõnul oli suurimaks tagasilöögi poe tegevuses erakordselt suur ja seninägematu nõudlus kauba järgi. Ettevõtja sõnul oli ta sunnitud seebipoe sulgema kümneks päevaks, et oleks aega kaupa juurde toota. Samuti mängis olulist rolli koroonaviiruse tõttu haavatud kauba vedu ja esinesid mõningad tooraine tarnekasvud.

Tulevikuvaadete ja plaanide osas on üldiselt ettevõtjad positiivsed ja vaid üks intervjuus osalenud ettevõtja ei soovinud edasise tulevikuplaane avaldada. Kolmel ($n=3$) juhul töid ettevõtjad edasiste plaanidena uuenduste osas välja majutuskohdade arvu suurendamise ja uute pakettide ja programmide lisamise. Kahel ($n=2$) juhul pidasid intervjuueeritavad oluliseks tulevikumuudatuseks teenuse pakkumist väiksematele gruppidele. Vestluste käigus käis valdavalt läbi ka ettevõtjate nägemus individuaalse ja isikupärase lähenemise vajalikkuse osas.

Kärinä külas, Rõuge vallas, Võrumaal tegutsev Nopri Talumeierei avas koroonakriisi alguses e-poe ning hakkas pakkuma kojukande teenust seitsmes erinevas Eesti maakonnas (Maaleht 2021). Eespoolnimetatul on üsna selge märk kiirest tegutsemisest ja kriisiolukorrast tekkivast võimalusest ära kasutamisest. Uurimustöö raames intervjuueeritavad ei ole näinud vajadust teha suuri muudatusi online lahendustes ja peamiselt on see tingitud ettevõtte profiilist ja teenuse pakkumise olemusest. Kahel ($n=2$) juhul toodi välja, et ettevõtte koduleht on kas muudetud üldisemalt või parendati broneerimissüsteemi nii klientidele kui ka töötajatele kasutajasõbralikumaks. Teised intervjuus osalenud ettevõtjad

ei ole teinud suuremaid muudatusi ja on oma kodulehte hoidnud samal tasemel mis enne ning lisaks kodulehele või ainukese võimalusena kasutatakse erinevaid sotsiaalmeedia lahendusi nagu *Facebook* ja *Instagram*.

Terviseameti poolt on antud välja selged juhised kuidas rahvarohketes kohtades ja ettevõtetes peab olema tagatud isikukaitsevahendite kättesaadavus ja millisel moel külastajad neid kasutama peavad. Intervjueeritud ettevõtete esindajad ei pea isikukaitsevahenditele tehtavaid investeeringuid märkimisväärseteks. Turvalisuse tagamiseks on tehtud mõningad muudatused, ettevõtetesse on soetanud desinfitseerimisvahendid ja töötajatele maskid, kuid nende kuluv rahaline näitaja on marginaalne.

Uuringu käigus selgus, et piirkonna peamiseks kliendiks on siseturist. Külastajate hulgas on eelnevatel perioodidel olnud arvukalt nii Venemaa kui ka Läti turiste kuid siiski peamine fookus on Eestist pärit turistidel. Tavapäraselt on turistide hulgas ka muudest riikidest, lisaks eespoolnimetatutele, pärit olevaid külastajaid sh. arvukamalt Soome ja Leedu turiste, aga kriisist tulenevad erinevad reisipiirangud mõjutasid oluliselt väliskülaliste külastatavuse muutust.

Avatud küsimustega intervjuu raames kerkis esile korduvalt motivatsiooni küsimus seoses ettevõtja poolt valitud tegevusalal ja uuritavas piirkonnas tegutsemise kohta. Setomaal tegutsevate ettevõtjate peamiseks motivatsiooniks on kohaliku kultuuri ja traditsioonide väärikas eksponeerimine. Samuti selgus, et ettevõtluseni on jõutud vajadusest tagada enda perele sissetulek ning piirkonna turismi potentsiaali teadvustamine. Läbivaks motivaatoriks on kogukond, pereväärtused ning kirg tehtava suhtes. Autor soovib esile tuua kaks välja toodud motivaatorit mis kirjeldavad kujundlikult Eesti äärealal turismiga tegelemise alustalasid. Võrumaa turismiettevõtja sõnul on tema peamiseks motivaatoriks meeskond kellega tehakse juba aastaid sujuvat koostööd. Ettevõtja sõnul oli kriisiolukord hea proovikivi ja andis võimaluse vaadata sügavamalt endasse. Tänu pandeemiale on ettevõtja, hoolimata suurtest kahjudest ettevõttele, leidnud aja tegeleda asjadega mis on ettevõtte vaatenurgast olulised ning jäid varem ajapuuduse tõttu tegemata. Ühe (n=1) ettevõtja põhieesmärk ja suund oma tegevusalal tegutsemiseks on vanaemale antud lubadus viia edasi kõike mida talle tema elu jooksul Seto kultuurist õpetatud on.

Erinevalt Võrumaal tegutsevatest ettevõtjatest kes kogesid 2020. a suvel suurt külastajate hulka on seal piirkonnas tegutsevate giidide tegevusel mõjunud Covid-19 negatiivselt. Kõik kuus intervjuueeritud giidi märkisid vestluse käigus ära, et nende teenuse pakkumise maht võrreldes aastaga 2019 on oluliselt langenud. Peamiselt täheldati, et Võrumaal paistis silma tavapärasest suurem individuaalturismi osakaal ja suurte turismigruppide külastatavus oli minimaalne. Kõik intervjuueeritud giidid tõid kõik välja, et ellujäämise nimel on oluline teenida tulu ka väljaspool giiditeenuse pakkumist ja tegeletakse lisaks veel mõne muu tegevusalaga. Peamise tähelepanekuna piirkonnas toimunud muutuste osas toodi intervjuude käigus välja, et Võrumaa, eriti Setomaa turismiga seotud ettevõtted olid kõik väga hõivatud ja piirkonnas oli külastajaid tavapärasest rohkem.

Lisaks eespoolnimetatule toodi intervjuudes välja, et välismaalt saabuvate turismigruppide peamiseks hirmuks ja reisiotsuse ära jätmise mõjutajaks oli hirm Eestis pidevalt ja ebaproportsionaalselt muutuvate suunitluste osas.

Kõikide intervjuus osalenud giidide sõnul on aasta 2021 kõrghooaeg ja selle aegsed tegevused veel lahtised. On küll mõningaid broneeringuid kuid tegelikus oleneb planeeritud ringreisi toimumise hetkel kehtivatest piirangutest ja olukorrast riigis. Peamiselt on käesoleva aasta broneeringud turismigruppide poolt planeeritud suve lõppu ja sügise algusesse.

Tööhõive statistika analüüsist on näha, et Võrumaal toimus hüppeline töötuse kasv alates aprillist 2020.a, mil töötute osakaal maakonnas kasvas 131 töötü võrra (vt. lisa 1). Töötuse näitaja on olnud stabiilses tõustutrendis, mõningate kõikumistega terve aasta 2020 vältel. Vaadeldes töötukassasse pöördumise põhjuseid (joonis 10) siis kõige suurem koondamiste laine Võrumaal leidis aset 2020. a märtsis, mil lisandunud registreeritud töötute arv kuu jooksul, koondamise põhjusel oli 01.04.2020 seisuga 85 (joonis 10). Kui 2019. aasta aprillis oli töötukassa andmetel Võrumaal majutuse ja toitlustuse valdkonnas 16 vaba töökohta, siis 2020. aastal samal ajal vabu töökoht eespoolnimetatud aladel ei olnud.

Kogu käesoleva uuringu andmeid hinnates leiab autor, et erinevalt üldlevinud arvamustele on turismiga seotud ettevõtete olukord vaadeldud piirkonnas võrdlemisi heas seisus. Kogu kriisiperioodi jooksul on kogetud erinevas mahu tõuse ja mõõnu kuid ettevõtjate seisukohast on tulemuslik 2020. aasta suvi, võrdlemisi väikesest muudatuste tegemisest

hoolimata, aidanud ettevõtetel tegutsema jääda. Mõningatel juhtudel on olnud suureks abiks riigi tugi nii tööjõukulude kui ka muu tegevuse finantseerimise osas.

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Covid-19 mõjust üldisemalt, selgitada välja, kuidas on Võrumaa ettevõtjad tulnud toime ning kohandunud pidevalt muutuva olukorra, piirangute ja riigi poolt kehtestatud nõuetega.

Ülemaailmne Covid-19 pandeemia on viimaste aastakümnete jooksul enim inimeste ning majandust mõjutanud aspekte. Mõjutatud pole mitte ainult inimeste töö ja elukohad vaid otsene mõju on nii vaimsele kui ka füüsilisele tervisele. Paljud ettevõtted on pidanud viiruse leviku tõttu kohandama oma tegevusala vajadustele ning nõudlusele vastavalt või on olnud sunnitud sulgema uksed. Hoolimata üle maailma kehtestatud erinevatest reisipiirangutest on Võrumaa külastajate arv olnud piirangutevabal perioodil olnud märkimisväärne. Nagu ka riiki saabumisel on kehtestatud erinevad nõuded ja piirangud on sarnande olukord ka riigist lahkumisel. Seetõttu võib järeldada, et Võrumaad külastanud turistide rohkus 2020. aasta suvel on tingitud just riigist väljumise või sihtkohariikide piirangutest mis on olulisel määral vähendanud välisreiside arvu. Eesti elanike ööbimisega välisreiside koguarv aastal 2020 on langenud võrrelduna aastaga 2019 ligikaudu 67,21%. Statistikaameti andmete põhjal on näha, et 2020. aasta välisreiside koguarv on viimase kümnendi madalaim (Statistikaamet 2021).

Eesti Vabariik oli alates 13.03.2020.a kuni 18.05.2020.a eriolukorra seisus. Piiranguid hakati leevendama järk-järgult mõningate oluliste käitumisreeglite säilitamisega. Eriolukorra perioodil olid kõik turismiga tegelevad ettevõtted suletud, avatuks jäid vaid kauplused, tanklad ja apteegid. Kui tavapäraselt on talvine periood turismist sõltuvatele ettevõtetele lihtsalt madalhooaeg siis 2020.a esimese kvartali lõpp ja teise kvartali esimesed kuud olid ettevõtted sunnitud sulgema oma uksed. Ettevõtted mille tegevusalaks on toiduainete tootmine ja kaubandus said käiku lasta oma loomingulisuse ja kasutusele võeti üle Eesti nii mitmedki erinevad veebilahendused toodetava kauba paremaks tarnimiseks tarbijatele. Elavnes internetikaubandus ja erinevad veebilahendused. Otseselt külastajatest sõltuvad ettevõtted pidid tegema valiku ellujäämise või uste sulgemise vahel. Kõik uuringus osalenud ettevõtted on eelnevate perioodide mõistliku majandamise tulemusena tulnud edukalt toime 2020. aasta märtsis kehtestatud, kaks kuud väldanud, eriolukorraga, mis peatas nende tegevuse olenevalt ettevõtte profiilist kas täielikult või osaliselt.

Madalhooajal ja riigi poolt kehtestatud piirangute ajal on Võrumaa turismist mõjutatud ettevõtete kasumlikus madalam kui tavapärasel aastatel, kuid 2020.a suvi ärgitas Eesti siseturismi enneolematutele tasemetele. Võrumaal ja eriti Setomaal on turismiga seotud teenuse pakkujate 2020. aasta suve külastajate arv märkimisväärselt suurem kui samal ajal aasta tagasi. Välisturu osakaal langes oluliselt, aga selle asendas suuresti siseturismi oluliselt kasvanud voog. Suurimaks kannatajaks turismivaldkonnas olid Võrumaal giidid kelle tavapärane kõrghooaeg suvi oli aastal 2020 kas täiesti tühi või teenuse osutamine piirdus üksikute gruppidega. Piirkonnas paistis 2020. aasta suvi silma üksikkülastajate või väiksemate gruppide külastatavuse poolest. Tavapärasest oluliselt vähem oli suuri turismigruppe mille osakaal langes enam kui 90% ja valdavalt olid külastajad pere-, või sõpruskonnad. Intervjuudest giididega selgus, et peamiseks põhjuseks suurte turismigruppide külastatavuse vähenemise või täieliku ära kadumise tingis ebaselgus riigis toimuvate piirangute kohta ja reisiseltskondadel puudus julgus suuremaid reisiplaane teha. Väiksematele reisigruppidele käib giidi teenuse kasutamine pigem üle jõu ja proovitakse piirkonda külastades hakkama saada omal käel. Positiivseks kogemuseks giiditeenuse pakkumises toodi välja näitena 2020. aastal läbi viidud väiksemate gruppide ringreise mil reisijuhi, giidi ja bussijuhi ametit viis läbi üks ja sama inimene.

Uurimustöö käigus selgitati välja, et uurimusse kaasatud Võrumaal tegutsevatele ettevõtetele on küll Covid-19 levik avaldanud vähemal või rohkemal määral mõju, kuid sellest on edukalt välja tulnud. Ettevõtete tegevuse säilimiseks on loodud erinevad toetusprogrammid kuid uurimuses selgus, et vaid pooled intervjueeritavatest on neid võimalusi kasutanud või toetuste saamisele kvalifitseerinud. Intervjuude käigus selgus, et mõningatel juhtudel on riiklike toetuste taotlemine liiga keerukas, ajakriitiline ja toetustele kvalifitseerimise nõuded on liiga karmid. Sellest hoolimata on ettevõtte tegevus jätkunud ja seda ilma oluliste töötajaskonna vähendamisteta. Võrumaal eriti Setomaal paistab silma suur suvetöötajate hõive osakaal. Selline tegutsemine aitab stabiliseerida püsikulusid madalhooajal ja väheneva töökoormuse korral madalhooajal või ka ülemaailmse kriisi valguses ei ole ettevõtjad sunnitud töötajaskonda vähendama. Paljudes turismiga seotud ettevõtetes on tööjõu küsimus lahendatud peresiseselt ja lisatööjõu palkamiseks vajadust ei ole. Oluliseks teguriks kriisiga toimetulemises oli siseturismi osakaalu märgatav kasv võrrelduna eelmiste aastatega. Olukorraga toimetulekuks ei ole ettevõtjad pidanud tegema suuri muudatusi vaid need on olnud valdavalt nõudluse või loomuliku ettevõtte arenguplaanide põhised. Kuigi statistilised näitajad Võrumaa majutuse ja tööhõive muutuste kohta on üsna negatiivsed siis

tegellikkus on mõnevõrra teine. Uurimustöös välja paistev erinevus statistika ja tegelikkuse vahel võib tuleneda otseselt vaadeldavate ettevõtete tegevusalast, statistika esitamise kohustusest või selle puudumisest statistikaametile ning uurimuses osalenud ettevõtete heast riskihaldusest.

Uurimustöö tulemusena võib järeldada, et vaadeldud piirkonna turismiga seotud ettevõtjad on kriisi ajal tegutsenud ettevõtte ellujäämise eesmärgil pigem vajaduspõhiseid abinõusid kasutusele võttes ja on hoidunud liigrutakatest otsustest tööjõu vähendamise ning ettevõtte tegevuse lõpetamise seisukohast.

2020. aasta suvel oluliselt kasvanud külastajate arv näitab kujundlikult ära turismisektori kiiret taastumisvõimet kriisiolukorra leevendumise järgselt (Farmaki 2020).

Võrumaad ja eriti Setomaad ja sealseid tegevusi ning ettevõtmisi on viimastel aastatel palju kajastatud Eesti erinevates meediakanalites. Eesti äärealal paiknev eriline turismipiirkond on turistidele atraktiivne ja põnev reisisihtkoht. Piirkonnas on silmapaistev kogukonnatunnetus ja igapäevaelus mängib rolli kohalike ettevõtjate koostöö.

Uuringus selgus, et kriisiperioodil on pigem tehtud ettevõtetes muudatusi vajaduspõhiselt kui juhindudes konkreetsest kriisiplaanist. Vaadeldavas piirkonnas on sellisel viisil käitumine toonud kaasa mitmed edulood ja hoolimata mõningatest raskustest on ettevõtted suutnud säilitada töötajaskonna ning ei ole pidanud ettevõtet sulgema. Autor leiab, et 2020. aasta suvel aset leidnud kiire külastajate arvu kasv Võrumaa piirkonnas võis olla tingitud välisreiside vähenemise, positiivse meediakajastuse, teatava interneti turunduse ja vedamise tõttu. Lisaks mõistlikule majandamisele mille abil on kriisi ajal toime tulla on ettevõtetel oluline luua ka kriisiplaan erinevate kriisistsenaariumite tarbeks. Kuigi turismi peetakse kriisidest kiiresti taastuvaks tegevusalaks ei tohiks ettevõtted oma tegevusi sellele teooriale üles ehitada (Farmaki 2020).

Ülemaailmseid haiguspuhanguid on kogetud keskmiselt 7-8 korda viimase sajandi jooksul, millest enamus on õnneks möödunud suuremate kahjudeta (Van Bergeijk 2021). Viimane suurimaid majandust halvavaid pandeemiaid, enne Covid-19 levikut, oli 1918 aastal levinud Hispaania gripp (Garret 2008). Lähtuvalt eespool mainitust võib järeldada, et Covid-19 pandeemia ei jää tänapäeva pidevalt muutuv maailmas viimaseks. Seetõttu on oluline, et ettevõtjad töötaks välja kriisijuhtimise süsteemi mis oleks arusaadav kogu ettevõtte

töötajaskonnale ning piisavalt kontsentreeritud, et seda ka edukalt rakendada saaks (Rittichainuwa 2013).

Kui pandeemia leviku algusega sai hoogu internetikaubandus, kontoritöö võimaluse korral kolisid inimesed kodukontoritesse ja hoogustus aktiivne interneti turundus siis Võrumaal paistis see silma vaid üksikutel juhtudel. Autor leiab, et üha jõulisemalt võiks ettevõtjad ära kasutada sotsiaalmeedia jõudu ja sealseid tasuta võimalusi oma ettevõtte pildil hoidmiseks

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk on hinnata, millised takistused ja väljakutsed on tekkinud seoses Covid-19 levikuga ja milliseid muutusi ettevõtjad on pidanud tegema.

Töö teoreetilises osas analüüsiti temaatikaga seonduvaid teadusartikleid, kronoloogilisi näitajaid pandeemia levikust ja teemakohaseid meediakajastusi. Uurimustöö praktilises osas viidi läbi kvalitatiivsel meetodil poolstruktureeritud intervjuu Võrumaa turismiga seotud ettevõtjate, turismiasjaliste ja giididega. Lisaks eespoolnimetatule analüüsiti Statistikaameti ja Töötukassa poolt avaldatud majutuse ja tööhõive statistikat, võrreldes aastaid 2019 ja 2020. Intervjuude käigus selgitati välja Covid-19 pandeemia ja sellega seonduvate piirangute mõju ja tagajärjed Võrumaal tegutsevate turismiga seotud ettevõtetele. Intervjuudes käsitletavateks teemadeks olid tagasivaade 2019/2020.a külastatavuse numbritele ja majandustulemustele, tööhõive ja riiklike toetuste ning projektide kasutamise ülevaade ja ettevõtetes läbi viidud uuendused ning muudatused, edasised plaanid ja milliseid tagasilööke on esinenud pandeemia tingimustes.

Andmete analüüsi tulemusena järeldus, et Võrumaa turismiga seotud ettevõtjad kogesid peamisi tagasilööke oma tegevustes 2020. aasta teise kvartali alguses kui kehtestati riiklikul tasandil eriolukord. Eriolukorra kestvuseks oli kaks kuud, peale mida hakati piiranguid vähehaaval leevendama. Sel perioodil olid ettevõtted sõltuvalt tegevusalast kas osaliselt või täielikult suletud. Erandina ei mõjutanud piirangud ettevõtte toimimist tootvatel aladel, kuid probleemiks oli suurklientide tellimuste vähenemine olulisel määral.

Suveperiood oli uuringus osalenud ettevõtjatele külastatavuse mõttes oodatust parem. Võrumaa, eriti Setomaa, oli siseturistide rohkusest üle koormatud, ettevõtjatel tekkis vajadus muuta toitlustusvõimalusi paindlikumaks oluliselt suurema nõudluse ja individuaalturistide rohkuse tõttu, kes tavapäraselt ei telli toitlustust ette vaid soovivad süüa ilma suurema etteplaneerimiseta. Lisaks toitlustuse ümberkujundamisele tekkis vajadus lisada juurde majutuskohi ning keskenduda senisest enam individuaalsele lähenemisele.

Uuringus osalenud Võrumaa ettevõtjad on võrdlemisi paindlikud ja uuendusmeelsed. Peamised muudatused, mis kriisi ajal tehti olid tingitud ootamatult suurenenud külastajate

voost ja peamiselt vajaduspõhised. Muudatustele keskenduti teenuste mahu suurendamise ning toodete ja teenuste kättesaadavuse parandamise eesmärgil. Ettevõtjate tegutsemine on olnud kiire, kuid ka vastavuses ettevõtete varasemate plaanidega, mille täideviimiseks kriisi tingimustes kas leiti aega, mida varasemalt ei olnud või oldi sunnitud muudatused sisse viima planeeritust kiiremini, et tulla vastu suurenenud nõudlusele.

Võrumaal tegutsemise peamiseks motivatsiooniks on kohaliku kultuuri ja traditsioonide tutvustamine ning vajadus luua ja tagada endale töökoht kodukandis. Võrumaa näol on tegemist erilise turismipiirkonnaga kus on ohtralt nii looduslikke kui ka inimtekkelisi turismiatraktsioone, alustades Suure Munamäega, Vastseliina linnusega ja lõpetades võimalusega võtta osa Seto traditsioone tutvustavatest õpitubadest, käsitöötalude päevadest ning Seto kuningriigi päevadest.

KASUTATUD KIRJANDUS

Arold, I., Haanja kõrgustik, Eesti Loodus, 1995

Avalikke üritusi Eestis mais-juunis ei toimu, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav:

<https://www.kriis.ee/et/uudised/avalikke-uritusi-eestis-mais-juunis-ei-toimu>. Viimati külastatud: 23.02.2021

Deloach, J., 5 Common Risk Management Failures, Corporate compliance Insights, 2016

Eestisse sisenemisel tuleb inimesel viibida kaks nädalat isolatsioonis, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised>. Viimati külastatud: 23.02.2021

Eriolukorra täiendavad meetmed, Valitsuse kriisilehekül, 2020,

Leitav:<https://www.kriis.ee/et/uudised/eriolukorra-taiendavad-meetmed>. Viimati külastatud: 01.03.2021

ERITEADE: Ööl vastu 18. maid lõpeb Eestis eriolukord, piirangud hakkavad leevenema samm-sammult, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised>. Viimati külastatud: 01.03.2021

Euroopa vaksineerimis infoportaal, Covid-19 faktid, 2020. Leitav: <https://vaccination-info.eu/>. Viimati külastatud: 22.02.2021

European Centre for Disease Prevention and Control, Transmisson of Covid-19, 2020. Leitav: <https://www.ecdc.europa.eu>. Viimati külastatud: 22.02.2021

Farmaki, A., Memory and forgetfulness in tourism crisis research, Tourism Management, Volume 83, 2021

Garrett, T.A., Pandemic Economics: The 1918 Influenza and Its Modern-Day Implications, 2008
Kabinetinõupidamisel täiendati koroonaviiruse leviku tõkestamise meetmeid, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised>. Viimati külastatud: 23.02.2021

Key planning recommendations for Mass Gatherings in the context of the current COVID-19 outbreak, World Health organization, 2020. Leitav: <https://apps.who.int>. Viimati külastatud: 23.02.2021

Liguori, E.W, Pittz, T.G., Strategies for small business:

Surviving and thriving in the era of COVID-19, Journal of the International Council for Small Business, 1:2, 106-110, DOI: 10.1080/26437015.2020.1779538, 2020.

Maaleht, Tulemas on Setomaa giidide koolitus, 2012

Mulder, N.,(coord.), The impact of the COVID-19 pandemic on the tourism sector in Latin

- America and the Caribbean, and options for a sustainable and resilient recovery, International Trade series, No. 157 (LC/TS.2020/147), Santiago, Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), 2020
- Nurk, G.,** Riskijuhtimissüsteemi kujundamine ettevõttes, Bakalaureusetöö. 2018
- Novel Coronavirus (2019-nCoV) situation report, World Health organization, 2020. Leitav: <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports>. Viimati külastatud: 22.02.2021
- Novel Coronavirus – Thailand (ex-China), World Health organization, 2020. Leitav: <https://www.who.int/csr/don/14-january-2020-novel-coronavirus-thailand/en/>. Viimati külastatud: 22.02.2021
- Obrenovic, B., Du, J., Godinic, D., Tsoy, M.A., Khan, S., Jakhongirov, I.,** Sustaining Enterprise Operations and Productivity during the COVID-19 Pandemic: “Enterprise Effectiveness and Sustainability Model”, Sustainability, 2020
- Raagmaa, G., Masso, J., Reidolf, M., Servinski, M.,** 2013, Empowering People and Enterprises with Strong Cultural and Territorial Identity: A Case Study of Setomaa, Estonia
- Raudoja, A.,** MTÜ vanamaja, Setomaa traditsioonilise arhitektuuri põhijoon, 2014
- Rittichainuwat, B.N.,** Tourists' and tourism suppliers' perceptions toward crisis management on tsunami, Tourism Management, Volume 34, 2013
- Sarv, M., Sarv, Õ.,** Rahvarõivad - Seto rahvarõivaste kandmine, 2013 (muudetud 2020), Seto toidukultuur, 2014 (muudetud 2020)
- Statistics Finland, Corona crisis dropped the demand for accommodation services to the level of the 1990s, 2021. Leitav: https://www.stat.fi/til/matk/2020/matk_2020_2021-04-08_tie_001_en.html. Viimati külastatud: 09.05.2021
- The New York times, I Trust Science,' Says Nurse Who Is First to Get Vaccine in U.S. 2020. Viimati külastatud: 23.02.2021
- Timeline: WHO's COVID-19 response, World Health organization, 2020. Leitav: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>. Viimati külastatud: 22.02.2021
- Terviseamet, Eestis diagnoositi esimene COVID-19 haigusjuhtum, 2020. Leitav: <https://www.terviseamet.ee/et/uudised>. Viimati külastatud: 23.02.2021
- Zhang, J., Xie, C., Wang, J., Morrison, A.M., Coca-Stefaniak, J.A.,** Responding to a major global crisis: the effects of hotel safety leadership on employee safety behavior during COVID-19, Emerald insight, 2020
- Valitsus andis riigikogule üle majandust toetava lisaeelarve eelnõu, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised>. Viimati külastatud: 01.03.2021

Valitsus suunas tööturuteenuste ja -toetuste sihtkapitali täiendavalt 147,9 miljonit eurot, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised>. Viimati külastatud: 03.03.2021

Valitsus lubab juuli keskpaigast avalikele üritustele rohkem külastajaid, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised>, Viimati külastatud: 03.03.2021

Valitsus laiendas COVID-19ga seotud kultuuritoetuste meedet, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised>. Viimati külastatud: 03.03.2021

Valitsus otsustas turismisektori kriisitoetuste tingimused, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised/valitsus-otsustas-turismisektori-kriisitoetuste-tingimused>. Viimati külastatud: 05.03.2021

Valitsus kehtestas koroonaviiruse tõrjeks rangemad piirangud, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised>. Viimati külastatud: 05.03.2021

Valitsus kinnitas otsused ajutise kontrolli taastamise kohta Eesti riigipiiril, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised>. Viimati külastatud 23.02.2021

Valitsus kuulutas Eestis välja eriolukorra 1. Maini, Valitsuse kriisilehekül, 2020. Leitav: <https://www.kriis.ee/et/uudised>. Viimati külastatud: 23.02.2021

Van Bergeijk, P.A.G., Pandemic Economics, Edward Elgar publishing, 2021

Villacé-Molinero, T., Fernandez-Muñoz, J.J., Orea-Giner, A., Fuentes-Moraleda, L., 2021, Understanding the new post-COVID-19 risk scenario: Outlooks and challenges for a new era of tourism, Tourism Management, Volume 86, 2021

Yacoub, Y., El Hajjar, S., How do hotels in developing countries manage the impact of COVID-19? The case of Lebanese hotels, International Journal of Contemporary Hospitality Management ISSN: 0959-6119, 2021

Yeh, S-S., Tourism recovery strategy against COVID-19 pandemic, Taylor&Francis online, 2020

Western pacific China, WHO Statement regarding cluster of pneumonia cases in Wuhan, China, World Health organization, 2020. Leitav: <https://www.who.int/china/news>. Viimati külastatud: 22.02.2021

WHO Covid-19 statistika. Leitav: <https://covid19.who.int/region/euro/country/ee>. Viimati külastatud: 23.02.2021

WHO confirms first cases of novel coronavirus (2019-nCoV) in the Eastern Mediterranean Region, World Health organization regional office for the Eastern Mediterranean, 2020. Leitav: <http://www.emro.who.int/media/news>. Viimati külastatud: 22.02.2021

WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 on 21 February 2020, World Health organization, 2020. Leitav: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail>. Viimati külastatud: 23.02.2021

Worldometer, Covid-19 coronavirus pandemic, 2020, Leitav: <https://www.worldometers.info/coronavirus/>. Viimati külastatud: 23.02.2021

2019-nCoV outbreak: first cases confirmed in Europe, World Health organization, 2019-nCoV outbreak: first cases confirmed in Europe, 2020. Leitav: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/>. Viimati külastatud: 22.02.2021

LISAD

Lisa 1. Seto Külavüü kaart

(Maaturism.ee)

Lisa 2. Intervjuud turismiga seotud ettevõtjatega Võrumaal

1. Milline oli 2020 suvi külastuse mõttes kui võrrelda aastaga 2019? Parem/halvem?
2. Kuidas on mõjutanud Covid-19 Teie majandustulemusi?
3. Milline on töötajaskond? Kui palju on inimesi kes on kaotanud töö?
4. Millised on olnud riiklikud toetused? Kas neid on kasutatud ja kui palju on nendest abi?
5. Millised tegevused/ uuendused on lisatud olemasolevatele?
6. Millised uuendused omasid kõige suuremat mõju? Kui jah siis miks neid varem pole tehtud?
7. Kui uuendusi ei tehtud siis miks?
8. Millised on tagasilöögid?
9. Millised on plaanid käesolevaks aastaks ja edasisteks aastateks?
10. Milliseid online lahendusi kasutate/olete hakanud kasutama?
11. Millised on investeeringud tagamaks riigi poolt kehtestatud nõudeid?
12. Kui oluliseks peavad kliendid riigis kehtestatud nõuete täitmist?
13. Mis on piirkonna suuremad turud (saksa, soome jne) ning millised reisipiirangud on kehtestatud sealt, mis mõjutavad saabumisi - ehk siis kui suur on olnud välisturu langus teenuse kasutajate hulgas?
14. Uued turud, sihtgrupid?
15. Motivatsioon

Lisa 3. Intervjuu Setomaal tegutsevate giididega

Intervjuus küsitud küsimused ja teemad olid järgnevad:

1. Millisel moel on Teie tegevus Setomaal mõjutatud Covid-19 pandeemiast?
2. Kui palju erines aasta 2020 aastast 2019?
3. Milliseid ja kas üldse muudatusi olete Teinud enda tegevustes?
4. Millised on Teie tähelepanekud ja mõtted seoses 2020 turismihooajaga?
5. Millised on Teie tähelepanekud ja mõtted seoses 2021 turismihooajaga?

Lisa 4. Võrumaa turismiga seotud ettevõtjate intervjuu analüüs

	Ettevõtte 1	Ettevõtte 2
Kood	VS	SE
Milline oli 2020 suvi külastuse mõttes kui võrrelda aastaga 2019? Parem/halvem?	Suured grupid langesid ära	Siseturismi voog suur, lõpetasid 2020 kasumiga
Kuidas on mõjutanud Covid-19 Teie majandustulemusi?	Käibe langus 64%	Pole vastust
Töötajaskond	Tööd kaotanuid ei ole 5 töötajat, palk ja koormus langenud	Tööd kaotanuid ei ole Oma pere, suvetöötajad
Millised on olnud riiklikud toetused? Kas neid on kasutatud ja kui palju on nendest abi?	Palgatoetus	Ei kvalifitseeru
Millised tegevused/ uuendused on lisatud olemasolevatele?	Väiksemad grupid, reisi juht on programmi juht	Isikupärasem lähenemine, Toitlustusvõimaluse laiendamine, rohkem kohalikku kultuuri, kümblustünn
Millised uuendused omasid kõige suuremat mõju? Kui jah siis miks neid varem pole tehtud?	Pole vastust	Kohaliku käsitöö müügi nurg toetamiseks kohalike ettevõtjaid, Toitlustus vastavalt piirkonna nõudlusele, Majutuskohade arvu suurendamine
Kui uuendusi ei tehtud siis miks?	Pole vastust	Pole vastust
Millised on tagasilöögid?	Pole vastust	piirangute ajal saba pakkuda vaid osalist teenust
Millised on plaanid käesolevaks aastaks ja edasisteks aastateks?	Väiksemad grupid, nišš, Programmid muutumises	Majutuskohade arvu suurendamine
Milliseid online lahendusi kasutate/olete hakanud kasutama?	Pole muudetud	Pole muudetud
Millised on investeeringud tagamaks riigi poolt kehtestatud nõudeid?	Ei ole suuri investeeringuid	Ei ole suuri investeeringuid
Kui oluliseks peavad kliendid riigis kehtestatud nõuete täitmist?	Ei pea oluliseks	Ei pea oluliseks
Mis on piirkonna suuremad turud (saksa, soome jne) ning millised reisipiirangud on kehtestatud sealt, mis mõjutavad saabumisi - ehk siis kui suur on olnud välisturu langus teenuse kasutajate hulgas	Ei keskenduta väliturule	Ei keskenduta väliturule
uued turud, sihtgrupid?	Keskendutakse olemasolevale	Keskendutakse olemasolevatele
Motivatsioon	On olnud aega keskenduda olulisele ja programmide parendamisele	Seto kultuuri ja pärimuse edasikandmine

	Ettevõte 3	Ettevõte 4
Kood	SE	SE
Milline oli 2020 suvi külastuse mõttes kui võrrelda aastaga 2019? Parem/halvem?	Avatud aastal 2020	Siseturismi voog väga suur
Kuidas on mõjutanud Covid-19 Teie majandustulemusi?	Pole vastust	Käibe langus 50%
Töötajaskond	Tööd kaotanuid ei ole Püsivalt kaks töötajat, suvetöötajad	Tööd kaotanuid ei ole Põhi ja suvetöötajad
Millised on olnud riiklikud toetused? Kas neid on kasutatud ja kui palju on nendest abi?	Kultuuriministeerium	Valla toetus
Millised tegevused/ uuendused on lisatud olemasolevatele?	Maastikukujundus	Õueala suurendatud
Millised uuendused omasid kõige suuremat mõju? Kui jah siis miks neid varem pole tehtud?	Pole vastust	Õueala suurendamine, suurem mahutavus
Kui uuendusi ei tehtud siis miks?	Pole vastust	Ei ole olnud vajadust
Millised on tagasilöögid?	Pole vastust	Pole vastust
Millised on plaanid käesolevaks aastaks ja edasisteks aastateks?	Laste mänguväljak	Teeninduse viis Uus menüü
Milliseid online lahendusi kasutate/olete hakanud kasutama?	Pole muudetud	Pole muudetud
Millised on investeeringud tagamaks riigi poolt kehtestatud nõudeid?	Ei ole suuri investeeringuid	Ei ole suuri investeeringuid
Kui oluliseks peavad kliendid riigis kehtestatud nõuete täitmist?	Ei pea oluliseks	Ei pea oluliseks
Mis on piirkonna suuremad turud (saksa, soome jne) ning millised reisirangud on kehtestatud sealt, mis mõjutavad saabumisi - ehk siis kui suur on olnud välisturu langus teenuse kasutajate hulgas	Pole vastust	Pole vastust
uued turud, sihtgrupid?	Keskendutakse olemasolevatele	Pole vastust
Motivatsioon	Inimestega suhtlemine	

	Ettevõte 5	Ettevõte 6
Kood	VS	VS
Milline oli 2020 suvi külastuse mõttes kui võrrelda aastaga 2019? Parem/halvem?	Väga hea karavani aasta	Tavakülastajate arv suurem, grupe vähem
Kuidas on mõjutanud Covid-19 Teie majandustulemusi?	Positiivselt	Minimaalne
Töötajaskond	Tööd kaotanuid ei ole Perekkond	Tööd kaotanuid ei ole Ümberkaudsed inimesed, suvetöötajad
Millised on olnud riiklikud toetused? Kas neid on kasutatud ja kui palju on nendest abi?	Abi saanud ei ole, Väga karmid tingimused	Küsitud on hetkel pole midagi saanud
Millised tegevused/ uuendused on lisatud olemasolevatele?	Karavanipark kohaldatud peredega majutumiseks	Piirangute ajal suletud
Millised uuendused omasid kõige suuremat mõju? Kui jah siis miks neid varem pole tehtud?	Valmisid nõuetekohased tingimused karavaniteenuse pakkumiseks	Pole vastust
Kui uuendusi ei tehtud siis miks?	Pidevalt uuendamisel	Pole vastust
Millised on tagasilöögid?	Peod, catering ära langenud, teenust saab pakkuda vaid osalises mahus	Pole vastust
Millised on plaanid käesolevaks aastaks ja edasisteks aastateks?	Lisatakse juurde hooneid Pidevalt uuendamisel	Valmistatakse uusi pakette, laste mänguväljak, uus tuba
Milliseid online lahendusi kasutate/olete hakanud kasutama?	Koduleht uuendatud	Pole vastust
Millised on investeeringud tagamaks riigi poolt kehtestatud nõudeid?	Ei ole suuri investeeringuid	Ei ole suuri investeeringuid
Kui oluliseks peavad kliendid riigis kehtestatud nõuete täitmist?	Arvestatakse isikliku ruumiga ja pererahva ohutusega	Pole vastust
Mis on piirkonna suuremad turud (saksa, soome jne) ning millised reisirangud on kehtestatud sealt, mis mõjutavad saabumisi - ehk siis kui suur on olnud välisturu langus teenuse kasutajate hulgas	Siseturg on peamine	Siseturg peamine
uued turud, sihtgrupid?	Pole vastust	Pole vastust
Motivatsioon	Elukoht nõuab, Väga magus piirkond	Kogukond, õlg-õla tunne, meeskond

	Ettevõtte 7	Ettevõtte 8
Kood	VS	SE
Milline oli 2020 suvi külastuse mõttes kui võrrelda aastaga 2019? Parem/halvem?	Tavakülastajate arv suurem, gruppe vähem	Külastajate arv oluliselt suurem
Kuidas on mõjutanud Covid-19 Teie majandustulemusi?	Positiivselt	Minimaalne
Töötajaskond	Tööd kaotanuid ei ole	Tööd kaotanuid ei ole
Millised on olnud riiklikud toetused? Kas neid on kasutatud ja kui palju on nendest abi?	Ei küsi	Palgatoetus
Millised tegevused/ uuendused on lisatud olemasolevatele?	Ei tehtud	Kõrvaltegevusena avatud kohvik, koostöö
Millised uuendused omasid kõige suuremat mõju? Kui jah siis miks neid varem pole tehtud?	Pole vastust	Suurem fookus reklaamile
Kui uuendusi ei tehtud siis miks?	Pole vastust	Pole vastust
Millised on tagasilöögid?	Pole vastust	Kadusid ära suurkliendid
Millised on plaanid käesolevaks aastaks ja edasisteks aastateks?	Pole vastust	Väliterrassi uuendus, kontserdi, õhtusöögid
Milliseid online lahendusi kasutate/olete hakanud kasutama?	Pole vastust	Facebook, koduleht
Millised on investeeringud tagamaks riigi poolt kehtestatud nõudeid?	Ei ole suuri investeeringuid	Ei ole suuri investeeringuid
Kui oluliseks peavad kliendid riigis kehtestatud nõuete täitmist?	Peavad oluliseks	Pole vastust
Mis on piirkonna suuremad turud (saksa, soome jne) ning millised reisipiirangud on kehtestatud sealt, mis mõjutavad saabumisi - ehk siis kui suur on olnud välisturu langus teenuse kasutajate hulgas	Siseturg peamine	Siseturg peamine
uued turud, sihtgrupid?	Pole vastust	Pole vastust
Motivatsioon	Turvaline keskkond	Pidevalt muutuv tegevus

	Ettevõtte 9	Ettevõtte 10
Kood	VS	SE
Milline oli 2020 suvi külastuse mõttes kui võrrelda aastaga 2019? Parem/halvem?	Parem	Tavakülastajate arv suurem, gruppe vähem
Kuidas on mõjutanud Covid-19 Teie majandustulemusi?	Minimaalne	pole vastust
Töötajaskond	Pereettevõtte	Pereettevõtte, Suvetöötajad
Millised on olnud riiklikud toetused? Kas neid on kasutatud ja kui palju on nendest abi?	Ei küsi	Vähenenud sissetulekute toetus
Millised tegevused/ uuendused on lisatud olemasolevatele?	Ei tehtud	Ei tehtud
Millised uuendused omasid kõige suuremat mõju? Kui jah siis miks neid varem pole tehtud?	Pole vastust	Pole vastust
Kui uuendusi ei tehtud siis miks?	Ei ole vajadust	Ei ole vajadust
Millised on tagasilöögid?	Ei ole	Ei ole
Millised on plaanid käesolevaks aastaks ja edasisteks aastateks?	Jätkata oma tegevust	Õpituba
Milliseid online lahendusi kasutate/olete hakanud kasutama?	Koduleht, ei näe uuendusteks vajadust	Facebook
Millised on investeeringud tagamaks riigi poolt kehtestatud nõudeid?	Ei ole suuri investeeringuid	Ei ole suuri investeeringuid
Kui oluliseks peavad kliendid riigis kehtestatud nõuete täitmist?	Pole vastust	Pole vastust
Mis on piirkonna suuremad turud (saksa, soome jne) ning millised reisipiirangud on kehtestatud sealt, mis mõjutavad saabumisi - ehk siis kui suur on olnud välisturu langus teenuse kasutajate hulgas	Siseturg peamine	Siseturg peamine
uued turud, sihtgrupid?	Pole vastust	Pole vastust
Motivatsioon	Suhtlus	Suhtlus, töö meeldib

	Ettevõtte 11	Ettevõtte 12
Kood	SE	SE
Milline oli 2020 suvi külastuse mõttes kui võrrelda aastaga 2019? Parem/halvem?	Kõige parem aasta läbi aegade	Suvi parem kui tavapärasel, kompenseeris ülejäänud aasta puudujääke
Kuidas on mõjutanud Covid-19 Teie majandustulemusi?	Majandustulemus 3x suurem tavapärasest aastast	Minimaalne
Töötajaskond	Iseenda peereemes	Tööd kaotanud ei ole
Millised on olnud riiklikud toetused? Kas neid on kasutatud ja kui palju on nendest abi?	Ei küsi	Palgatoetus
Millised tegevused/ uuendused on lisatud olemasolevatele?	Tootevaliku suurendamine	Ei tehtud
Millised uuendused omasid kõige suuremat mõju? Kui jah siis miks neid varem pole tehtud?	Pole vastust	Pole vastust
Kui uuendusi ei tehtud siis miks?	Pole vastust	Ei ole vajadust
Millised on tagasilöögid?	Ei jõudnud piisavalt peale toota	Pole vastust
Millised on plaanid käesolevaks aastaks ja edasisteks aastateks?	Suuremad toormaterjali varud	Pole vastust
Milliseid online lahendusi kasutate/olete hakanud kasutama?	Facebook	Broneerimis süsteemi uuendus
Millised on investeeringud tagamaks riigi poolt kehtestatud nõudeid?	Ei ole suuri investeeringuid	Ei ole suuri investeeringuid
Kui oluliseks peavad kliendid riigis kehtestatud nõuete täitmist?	Ei pea oluliseks	Pigem peavad oluliseks, vajalik mõningane suunamine
Mis on piirkonna suuremad turud (saksa, soome jne) ning millised reisipiirangud on kehtestatud sealt, mis mõjutavad saabumisi - ehk siis kui suur on olnud välisuru langus teenuse kasutajate hulgas	Siseturg peamine	Siseturg peamine
uued turud, sihtgrupid?	Pole vastust	Pole vastust
Motivatsioon	Suhtlus, töö meeldib	Kohalik areng

	Ettevõtte 13
Kood	SE
Milline oli 2020 suvi külastuse mõttes kui võrrelda aastaga 2019? Parem/halvem?	Siseturismi voog väga suur
Kuidas on mõjutanud Covid-19 Teie majandustulemusi?	Minimaalne
Töötajaskond	3
Millised on olnud riiklikud toetused? Kas neid on kasutatud ja kui palju on nendest abi?	Ei kvalifitseeru
Millised tegevused/ uuendused on lisatud olemasolevatele?	Ei tehtud
Millised uuendused omasid kõige suuremat mõju? Kui jah siis miks neid varem pole tehtud?	Pole vastust
Kui uuendusi ei tehtud siis miks?	Pole vastust
Millised on tagasilöögid?	Pole vastust
Millised on plaanid käesolevaks aastaks ja edasisteks aastateks?	Ei avalda
Milliseid online lahendusi kasutate/olete hakanud kasutama?	Pole vastust
Millised on investeeringud tagamaks riigi poolt kehtestatud nõudeid?	Ei ole suuri investeeringuid
Kui oluliseks peavad kliendid riigis kehtestatud nõuete täitmist?	Pole vastust
Mis on piirkonna suuremad turud (saksa, soome jne) ning millised reisipiirangud on kehtestatud sealt, mis mõjutavad saabumisi - ehk siis kui suur on olnud välisuru langus teenuse kasutajate hulgas	Siseturg peamine, märgatav välisuristi langus
uued turud, sihtgrupid?	Pole vastust
Motivatsioon	Pole vastust

Lisa 5. Tööturu statistika Võrumaal perioodidel 01.02.2019 – 01.03.2021

Kuu	Registreeritud töötute arv	Kuu	Registreeritud töötute arv
01.03.2020	1060	01.03.2019	1126
01.04.2020	1191	01.04.2019	1113
01.05.2020	1343	01.05.2019	1035
01.06.2020	1326	01.06.2019	970
01.07.2020	1285	01.07.2019	991
01.08.2020	1296	01.08.2019	1003
01.09.2020	1182	01.09.2019	971
01.10.2020	1192	01.10.2019	940
01.11.2020	1217	01.11.2019	943
01.12.2020	1238	01.12.2019	1019
01.01.2021	1279	01.01.2020	1054
01.02.2021	1351	01.02.2020	1091
01.03.2021	1358	01.03.2020	1060

Lisa 6. Võrumaal majutunud inimeste külastatavuse muutus reisieesmärgi järgi aastatel 2019 ja 2020.

		2019	2020
Reisi eesmärk		2019	2020
Puhkusereis	Kokku	48 236	37 278
Tööreis	Kokku	18 587	12 702
Osavõtt konverentsist, koolitusest	Kokku	1 814	986
Muu reis	Kokku	21 165	16 385

Lisa 7. Vabade töökohtade muutus tegevusalade järgi perioodil

01.03.2019-01.03.2021

	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	Majutus ja toitlustus	Töötlev tööstus
märts.19	11	1	8	27
apr.19	27	6	16	32
mai.19	27	4	17	35
juuni.19	21	0	7	20
juuli.19	17	1	10	25
aug.19	19	2	13	25
sept.19	19	0	9	35
okt.19	22	0	8	8
nov.19	19	0	10	21
dets.19	14	2	5	14
jaan.20	8	0	14	20
veebr.20	10	11	13	22
Perioodi keskmine	18	2	11	24
märts.20	5	10	3	16
apr.20	10	10	0	10
mai.20	17	1	13	10
juuni.20	26	2	18	13
juuli.20	23	4	16	27
aug.20	20	3	5	19
sept.20	18	0	10	40
okt.20	15	0	10	30
nov.20	19	2	13	35
dets.20	8	1	5	24
jaan.21	13	0	6	23
veebr.21	20	0	4	20
Perioodi keskmine	16	3	9	22

Lisa 8. Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Merili Laul, sünniaeg 22.01.1988

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö „Covid-19 mõju ja tagajärjed turismiga seotud ettevõtetele Võrumaal“, mille juhendaja on Lea Sudakova, *MSc*

1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,

1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja

1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Merili Laul /allkirjastatud digitaalselt/

(allkiri)

Tartu, 25.05.2021

(kuupäev)

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

Lea Sudakova /allkirjastatud digitaalselt/

25.05.2021

(juhendaja nimi ja allkiri)

(kuupäev)